

International Refereed Journal

Karaelmas Journal of Educational Sciences

Journal Homepage: ebd.beun.edu.tr

Teachers' Discourses of Democracy and Education¹

Şeyma ŞAHİN², Abdurrahman KILIÇ³

Received: 01 June 2020, Accepted: 17 September 2020

ABSTRACT

The aim of this research is to determine teachers' perceptions of democracy and education, and the relationships between those. The research was carried out phenomenology design of qualitative research. The study group of the research was formed using "maximum diversity sampling" method. The study group of the research consists of 18 teachers who are working in these schools. Data was collected with the "story interpretation technique" which is one of the projection techniques and data was analyzed with the "discourse analysis" technique. Two different "story completion" forms were used as data collection tools. As a result of the research it was found that there is a relationship between teachers' perceptions of democracy, and student-centered education. It was seen that teachers with democratic perception also had student-centered perception, whereas teachers without democratic perception did not have student-centered education perception.

Keywords: Democracy, Education, Student-Centered Education, Teacher, Discourse.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose and Significance

Students' status of having democracy value will shape their professional, moral and social relationships and will determine how they will become individuals in the future. The success of the desired product in education depends on the equipment and skill of the input and the successful execution of the process. One of the educational inputs is the teacher (Şahin, 2015). Perceptions of teachers, who constitute the basic inputs of the education system, on various subjects, determine the quality of social life and directly affect the formation of perceptions that students have and will have. Transferring the values of democracy to future generations will be possible in the education environments consisting of sensitive, open-minded, highly responsible teachers and students and where democracy, and student-centered understanding take place. In this context, the aim of this research is to determine teachers' perceptions of democracy and education, and the relationships between those.

Methodology

The research was carried out within the scope of the phenomenology design of qualitative research designs. In phenomenological studies, researchers try to uncover the essence of the participants' experiences on certain subjects (Creswell, 2014). The phenomena examined in this study are teachers' perceptions of love, democracy and education. The study group of the research was formed using "maximum diversity sampling method", which is one of the purposeful sampling methods. In variation, "school level", "school type", "school achievement status", "branch" and "gender" variables were used. For each of the primary, secondary and high school levels, three schools were selected by considering the school types and success levels. The study group of the research consists of 18 teachers (10 men and eight-woman) who are working in these schools. In the research, "projection techniques" were used as data collection techniques. Data was collected with the "story interpretation technique" which is one of the projection techniques and data was analyzed with the "discourse analysis" technique. Two different story

¹ This article was produced from the first author's Ph.D. thesis.

² Teacher, Ministry of Education, seyymasahin@gmail.com

³ Prof. Dr., Düzce University, Faculty of Education, abdurrahmankilic@duzce.edu.tr

completion forms were used as data collection tools. The stories written by the researcher were arranged according to the opinions of six experts in education, language and psychology. Then the pilot application was made and the forms were given their final shapes. In application process, teachers were given two data collection tools and were asked to complete these tools at home within a week. Later weeks / weeks the schools were visited and the forms were received.

Results and Discussion

It was seen that there was a relationship between teachers' democratic perception and teachers' student-centered education perception. It was seen that teachers with democratic perception also had student-centered education perception, and teachers without democratic perception did not have student-centered education perception. The views of the teachers, that students should be at the center of education, and they should make their own choices according to their interests and abilities, and the views of teachers, that people need to participate in government administration and decisions, are compatible with each other. The views of the teachers, that democracy means equality and freedom, and the views of the teachers, that students' abilities should be explored and directed, but they should be free to decide, are compatible with each other. The opinion that democracy does not conform to Islamic geography because it is a value created by the West and the opinion that student-centered education is the product of the West, Turkey is not appropriate for the structure, are also in harmony.

Öğretmenlerin Demokrasi ve Eğitim Söylemleri¹

Şeyma ŞAHİN², Abdurrahman KILIÇ³

Başvuru Tarihi: 01 Haziran 2020, **Kabul Tarihi:** 17 Eylül 2020

ÖZET

Araştırmanın amacı öğretmenlerin demokrasi ve eğitim algıları ile bunlar arasındaki ilişkileri belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden “olgu bilim” deseni kapsamında yürütülmüştür. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Farklı okul türlerinden dokuz farklı okulda görev yapan, farklı branşlardan, sekizi kadın, 10'u erkek toplamda 18 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında projeksiyon tekniklerinden “hikâye yorumlama tekniği” kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak demokrasi ve eğitim konuları ile ilgili iki ayrı “hikâye yorumlama formu” kullanılmıştır. Veriler “söylem analizi” yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, genel olarak öğretmenlerin demokrasi ve öğrenci merkezli eğitim algıları arasında ilişki olduğu, demokratik algıya sahip öğretmenlerin aynı zamanda öğrenci merkezli algıya da sahip oldukları, demokratik algıya sahip olmayan öğretmenlerin ise öğrenci merkezli eğitim algısına da sahip olmadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Eğitim, Öğrenci Merkezli Eğitim, Öğretmen, Söylem.

1. Giriş

Her toplum, kendisini geliştirecek ve yaşatacak bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Eğitim, bireyin gelişimi ve toplumun kalkınması için temel gerekliliktir. Bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönlerini geliştirmek, ilgi ve gereksinimlerine cevap vermek, kendi potansiyelini ortaya çıkarmasına, toplumsal yaşam biçimini ve mensubu olduğu toplumun kültürel değerlerini öğrenmesine imkân sağlamak, o toplumun yapısına uygun şekilde verilecek eğitimle mümkün olabilir. Nasıl ki bir insanın geleceği aldığı eğitimin nitelikleriyle şekilleniyorsa, bireylerin meydana getirdiği toplumun geleceği de onlara verilen eğitimin nitelikleriyle şekillenecektir. Eğitim ortamlarında yer alması ve öğrencilere kazandırılması gereken en temel değerlerden birisi ise demokrasi değeridir.

Demokrasinin temelinde insana insan olduğu için değer verme, onun kişiliğine saygı gösterme yatar. Touraine'e göre demokrasi; devlet anlayışından insan haklarına ve düşünce özgürlüğüne kadar birçok konudaki temel ilkeleri, yargıları, tutumları “ötekilerle” paylaşmayı kapsar (Tooper, 2007). Charles Taylor da, “Demokrasi, ötekini kabul etmenin bir yoludur.” demektedir. Demokrasi insanların bütün farklılıkları ile birbirlerini kabullerine, karşılıklı saygı ve hoşgörüyü dayanır. Farklılıklarla birlikte yaşamayı mümkün kılan ve “ötekini koşulsuz kabul etmenin” en güzel yolu olarak tanımlanan demokrasi, zaten farklılık temeline dayandığı için oluşturduğu çeşitlilik kültürü ile “değer çatışmasını” önlemenin bir yolu olarak düşünülmektedir (Duman, 2008; Gündoğan, 2002).

Çağımızda önemi giderek artmakta olan demokrasi kültürü ve bilgi toplumunun eğitim uygulamaları boyutunda gerektirdiği temel ilkeler; maksimum katılım, dinamizm, verimlilik, araştırma, planlama, sorgulama, karar verme, analitik düşünme, girişimcilik, insanın/öğrencinin değerliliği, farklılıklara saygı, empati ve hoşgörüdür. Bu durum, eğitimden siyasete kadar hayatın tüm alanlarında insanın merkeze alınmasını zorunlu kılmakta, okullarda önemli ölçüde demokratik eğitim ve öğrenci merkezlilik şeklinde karşılık bulmaktadır (Özpolat, 2013). Fakat ne yazık ki, halen çok sayıdaki ülkede tipik öğretim tarzı otoriterdir. Özellikle düşük gelirli ülkelerde öğrenci merkezli eğitimin tercih edilmediği ve etkili bir şekilde uygulanmadığı görülmektedir. Bu sebeplerin en başında; bu ülkelerdeki demokratik olmayan yetişkin-çocuk ilişkisi algıları, okul yönetiminin öğretim uygulamalarını öğrenci merkezli olmayan ölçütlere göre değerlendirmesi ve öğretmenlerin kendi sınıflarında “otorite” olarak görülme tercihleri gelmektedir (Schweisfurth, 2014).

Öğrenciler, öğretmenleri ile olumlu ilişkiler kurmak, onlar tarafından sevilme, ilgi görmek, özen gösterilmek ve birey olarak fark edilip desteklenmek isterler (Daniels ve Perry, 2003). Öğretmen ile

¹ Bu makale ilk yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr., Öğretmen, MEB, seyymasahin@gmail.com

³ Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, abdurrahmankilic@duzce.edu.tr

öğrenciler arasındaki ilişki öğrencilerin kişisel gelişimlerini ve benlik gelişimlerini desteklemek açısından oldukça kritiktir (Daley, 2003). Anne-çocuk ilişkileri üzerine kurulu bağlanma teorileri, öğretmen-öğrenci ilişkileri üzerine yapılan araştırmalarda da etkili olmuştur. Bağlanma araştırmaları, ilişkilerin uzun süreli ve kişilik oluşturuca doğasına vurgu yapar. Öğretmenleri, akranları ve konu alanı ile kurdukları güvenli bağlanmalar, öğrencilerin sağlıklı benlik oluşumları ve iyi oluş halleri açısından oldukça önemlidir (Cornelius-White, 2007).

Demokrasinin sınıfta yaşanabilmesi için sınıf ortamında, demokrasi değerlerini içeren demokratik öğrenme yaklaşımlarının kullanılması, öğrencilerin risk alabilecekleri ve öğrenme sürecine aktif olarak katılabilecekleri öğrenci merkezli öğrenme ortamlarının oluşturulması gerekir (Subba, 2014). Demokratik anlayışa en uygun anlayış olan öğrenci merkezli anlayış; didaktik, “tepeden inme” bir anlayıştan, öğretmenin kolaylaştırıcı rol üstlendiği, öğrencilerin kendi kendine motive olan ve bağımsız öğrenenler haline getirilmeye çalışıldığı “aşağıdan yukarıya” bir eğitim anlayışına geçişi ifade eder (Bailey ve Colley, 2015). Öğrenci merkezli pedagoji, öğretmenleri öğrenme ortamının merkezinden alarak, daha arka plana kaydıran demokratik bir yaklaşımı desteklemektedir (Moate ve Cox, 2015).

Öğrencilerin demokrasi değerine sahip olma ya da olmama durumları onların gelecekte nasıl birer birey olacaklarını belirlerken, onların mesleki, ahlaki ve toplumsal ilişkilerini de şekillendirecektir. Eğitimde arzu edilen başarılı bir ürünün ortaya çıkabilmesi, girdinin donanımı ve becerisi ile sürecin başarılı bir şekilde yürütülebilmesine bağlıdır. Eğitim girdilerinden biri de öğretmendir (Şahin, 2015). Eğitim sisteminin temel girdilerini oluşturan öğretmenlerin çeşitli konularda sahip olduğu algılar ise, toplumsal yaşamın kalitesini belirlemede, öğrencilerin sahip oldukları ve olacakları algıların oluşumunu da doğrudan etkilemektedir. Demokrasi değerinin gelecek nesillere aktarılabilmesi, demokrasi ve öğrenci merkezli anlayışın hâkim olduğu, duyarlı, açık fikirli, sorumluluk düzeyi yüksek öğretmenler ve öğrencilerden oluşan eğitim ortamlarında mümkün olabilecektir. Bu nedenle öğretmenlerin demokrasi ve eğitim algılarının belirlenmesi ve bu doğrultuda düzenlemeler yapılması oldukça önemlidir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin demokrasi ve öğrenci merkezli eğitim algıları ile bunlar arasındaki ilişkileri belirlemektir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden “olgu bilim” deseni kapsamında yürütülmüştür. Olgu bilim çalışmalarında araştırmacılar katılımcıların belli konulardaki deneyimlerinin özünü ortaya çıkarmaya çalışırlar (Creswell, 2014). Olgu bilim, insanların yaşam dünyaları yani günlük yaşamları ve eylemleri hakkındaki deneyimleriyle ilgili çalışmalardır (Merriam, 2009). Bu araştırmada incelenen olgu; öğretmenlerin demokrasi ve eğitim algılarıdır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Farklı okul türlerinden (ilkokul, ortaokul, imam hatip ortaokulu, anadolu lisesi, mesleki ve teknik anadolu lisesi, anadolu imam hatip lisesi) dokuz farklı okulda (3 ilkokul, 3 ortaokul ve 3 lise) görev yapan, farklı branşlardan (Sınıf, İngilizce, Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türk Dili ve Edebiyatı, İngilizce, Muhasebe ve Finansman, İHL Meslek Dersleri), 8’i kadın, 10’u erkek toplamda 18 öğretmen (her okuldan iki öğretmen) araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama tekniği olarak dolaylı nitel araştırma tekniklerinden olan “projeksiyon teknikleri” kullanılmıştır. Projeksiyon teknikleri, katılımcıların doğrudan gözlenemeyen, bilinçaltında yatan, bazen kendileri tarafından da bilinemeyen derin algılarını, bazen de tehdit edici, utanç verici buldukları ve reddedilmekten korktukları için açıklamak istemedikleri his, tutum ve motivasyonlarını dolaylı bir şekilde katılımcılardan almaya yönelik tekniklerdir (Miri, 2006). Bu araştırma kapsamında projeksiyon tekniklerinden “hikâye yorumlama tekniği” kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak iki ayrı hikâye yorumlama formu kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından yazılan hikâyeler eğitim, dil ve psikoloji alanındaki altı uzmanın görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Daha sonra her hikâye formu

biri kadın biri erkek iki öğretmene pilot olarak uygulanmış ve formlara son şekilleri verilmiştir. Öğretmenlere ikişer araç verilmiş ve bu araçları bir hafta süre içinde evde doldurmaları istenmiştir. Daha sonraki hafta/haftalar okullara gidilerek formlar teslim alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Veriler “söylem analizi” yöntemiyle analiz edilmiştir. Söylem analizi; metin ya da konuşmanın farklı bölümlerini birbirine bağlamaya yardımcı olan dil özellikleri, metin ya da konuşmanın genel düzeni, söylemdeki anlam, bağlam ve ilişkiler ile diğer metinler arasındaki bağlantılar, metin ile metnin üretildiği bağlam arasındaki dinamik ilişki incelenerek gerçekleştirilen analiz türü olarak tanımlanabilir (Şahin vd., 2018). Bu çalışmada Şahin ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen söylem analizi modeli kullanılmıştır. Araştırmacıların ellerindeki verilerin niteliğine ve amaçlarına göre söylem analizi yaklaşımları da farklıdır. Bazı araştırmacılar, dilsel araçları analiz etmek için dile daha yapısal ya da resmi bir bakış açısıyla bakarlar. Bazı araştırmacılar ise sosyal bağlamda dil kullanımına bakarak, dili kimlerin, nasıl kullandıkları ile ilgilenerek daha fonksiyonel bir yaklaşım benimserler (Bavelas vd., 2000). Bu çalışmada modelin dilbilimsel unsurlar bölümü kullanılmamış, analizde bağlam ve metinlerarasılık bölümlerine yoğunlaşmıştır.

3. Bulgular

Bu başlık altında öğretmenlerin demokrasi ve eğitim algılarına ilişkin bulgular; “Bağlam” ve “Metinlerarasılık” şeklindeki iki başlık halinde sunulmuştur.

3.1. Bağlam

Bağlam; amaç, kimlikler, yer ve zaman, iletişimsel unsurlar olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

3.1.1. Amaç

Bu başlık altında öğretmenlerin demokrasi ve eğitim söylemleri ayrı ayrı incelenmiştir

Öğretmenlerin Demokrasi Söylemleri

Öğretmenlerin demokrasi söylemlerindeki açıklayıcı repertuarlar; “egemenliğin sahibi”, “demokrasinin işlevi” ve “demokrasinin unsurları” olarak belirlenmiştir. Her repertuar için öğretmenlerin söylemlerinden alıntılar verilmiş ve gerekli yorumlamalar yapılmıştır.

Egemenliğin Sahibi: Öğretmenlerin demokrasi söylemlerinde oluşan repertuarlardan biri “egemenliğin sahibi” repertuarıdır. Söylemlerde halkın yönetime dâhil olması yönünde bir algının yer aldığı görülmektedir. Egemenliğin sahibinin yöneticilerin olması gerektiği şeklinde bir algıya ise rastlanmamıştır. Öğretmenlerin bu repertuarda yer alan söylemleri ve bu söylemlere ilişkin yorumlamalar aşağıda yer almaktadır:

Ö3: “Demokrasi halkın yönetimde söz sahibi olduğu, eşitlik ilkesine dayalı, şeffaf bir yönetim şekli olmalıdır.”

Yukarıdaki cümlede halkın eşitlik ilkesine dayalı olarak yönetimde söz sahibi olması, yani yönetime ortak olması algısı mevcuttur. Yani egemenliğin sahibi olarak halkın düşünüldüğü görülmektedir.

Ö5: “Demokrasi insanların hakları koruma altına alınarak halk iradesinin izin verdiği müddetçe yönetilebilen bir yönetim şeklidir. Ama uygulandığı alanlar, uygulayan yöneticilerin demokrasi anlayışlarına göre değişiklik gösterir. Aslında demokrasi halkın devlet yönetimine dâhil olması, yasaları oluşturması demektir.”

Yukarıdaki paragrafta temelde demokrasinin halkın iradesine dayalı bir yönetim şekli olduğu belirtilmiş, halkın devlet yönetime katılımı vurgulanmıştır. Genel olarak demokrasi ve halk egemenliğine olumlu bir bakış olmakla birlikte, demokrasinin yöneticilere göre şekilleneceği yönünde olumsuz bir algı da yer almaktadır. Demokrasinin yöneticiler tarafından değil, ilke ve kurallar tarafından şekilleneceği aksi taktirde zaten demokrasiden söz edilemeyeceği gerçeğinin göz ardı edildiği görülmektedir.

Ö7: "Demokrasi halkın kendi kendini yönettiği bir rejim diye tanımlanır. Ya da devleti yönetme yetkisini seçmiş olduğu temsilciler aracılığıyla kullanmasıdır. Aslında gerçek demokrasi anlayışında halkın üzerinde bir güç olmaması gerekir. Fakat halk kendisini yönetmesi için üst mercileri seçer. Mustafa Kemal Atatürk'ün de dediği gibi 'Demokrasi ferdidir.' Bireyin üstünlüğünün esas alınması gerekir."

Yukarıdaki paragrafta demokrasi halkın doğrudan ya da temsili olarak devleti yönetmesi olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda paragraftaki demokrasi ve egemenlik algısı olumludur. Ancak son cümlede demokrasinin "birlikte olmak", "istişare" ve "çoğulculuk" boyutlarından uzak bir düşünce olan "bireysellik" vurgusu yer almaktadır. Özerk bireyin yalnızca kendi kendisine yeten bir birey olması değil, toplumsal yaşam kültürüne sahip olması gerektiği düşünüldüğünde bunun olumsuz bir algı olduğu söylenebilir.

Ö17: "Demokrasi ahlaki, duygusal, kişisel ve evrensel kurallara da uymakla beraber halkın ve devletin birbiri ile bütünleşmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan kurallar bütününü kapsar."

Yukarıdaki cümlelerde halkın egemenliğine doğrudan bir vurgu yapılmasa da halk ile devlet bütünleşmesine yani halkın yönetime katılımına, kuralların birlikte oluşturulmasına gönderme yapılmıştır. Bunun demokratik ve halk egemenliğine dayalı bir algı olduğu görülmektedir.

Ö18: "Demokrasi toplumları bir arada tutmak, düzeni sağlamak için önemlidir. Demokrasi insanların haklarını koruyan ve toplumun her bireyine söz hakkı veren bir teşkilatlanmadır. Halk devlet yönetiminde söz sahibi olmalıdır."

Yukarıdaki paragrafta her bir bireyin yani halkın yönetimde, kararlarda söz sahibi olması gerektiği görüşü hâkimdir. Demokrasinin hem toplumu bir arada tuttuğu hem de düzeni sağladığı yönünde olumlu bir demokrasi algısı yer almaktadır.

Demokrasinin İşlevi: Öğretmenlerin demokrasi söylemlerinde en öne çıkan repertuar "demokrasinin işlevi" repertuarıdır. Öğretmenlerin söylemlerinde demokrasinin olumlu işlevlerinin ve olumsuz işlevlerinin olduğu yönünde bir ikilemin yer aldığı, ancak olumlu işlevleri olduğuna dair algının oldukça zayıf, olumsuz işlevleri olduğuna dair algının ise oldukça yoğun olduğu görülmektedir.

Demokrasinin "olumlu işlevlerinin" olduğuna dair söylemler ve yorumlamaları aşağıda yer almaktadır:

Ö2: "Demokrasilerde yöneten ve yönetilenler arasında olumlu davranışlar uygulanırsa ve herkes hakkını ve sorumluluklarını yerine getirirse demokrasiler vazgeçilmez unsurdur. Gücü ele geçiren gücünü kötüye kullanabilir. Bu demokrasi yönetiminin sorunu değildir. İnsanlardan kaynaklı bir sorundur. Örneğin bir öğretmen beden eğitimi dersi esnasında çocukların beden eğitimi istemesine rağmen gücünü kullanarak matematik yapması."

Yukarıdaki paragrafta demokrasinin iyi uygulandığında iyi bir sistem olduğu algısı mevcuttur. Paragrafta demokrasinin kötüye kullanılabilmesi, ancak kötüye kullanılmasının demokrasiden değil onu uygulayanlardan kaynaklanan bir problem olduğu düşünülmektedir. Bu durum "gücü ele geçirenlerin gücünü kötüye kullanabileceği" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak bahsi geçen durum "demokrasi" değildir. Demokrasi; gücün tek elde toplanmasına, gücün ele geçirilmesine, ülkelerini sorgusuz-sualsiz yöneten, sorumluluğu olmayan, kimseye hesap vermeyen, yöneticilerin varlığına imkân vermeyen bir sistemdir. Bu durumda yukarıdaki paragrafta demokrasinin ne olduğunun tam olarak bilinmediği söylenebilir.

Ö16: "Demokrasi tanım olarak mükemmele en yakın yönetim şekli olmasının yanında uygulamalarında farklılık göstermektedir. Sonuçta demokrasiyi iyi ya da kötü olarak tanımlayamayız. Onu uygulayan insanoğlunun etkisi her şeyi belirler. İyi ya da kötü olan demokrasi değil insanoğlunun kendisidir. İnsanoğlunun elinde demokrasi bir celladın kılıcına benzeyebileceği gibi, bir bahçedeki açmış bir demet güle de benzeyebilir."

Yukarıdaki paragrafta demokrasinin iyi, hatta mükemmel bir sistem olduğu, ancak nasıl uygulandığının önemli olduğu yönünde bir algı hâkimdir. Demokrasinin iyiye ya da kötüye kullanılabilmesi, ancak iyiye ya da kötüye kullanılmasının demokrasiden değil onu uygulayanlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak demokrasinin kötüye kullanılabilmesi, hatta "bir celladın kılıcına benzeyebileceği" fikri demokrasinin tanımı ve unsurları ile uyuşmamaktadır. Bahsi geçen tanımlama demokrasiden farklı ve uzak bir sistemin tanımlamasıdır. Bu durumda yukarıdaki paragrafta da demokrasinin ne olduğunun tam olarak bilinmediği, kavram kargaşası yaşandığı söylenebilir.

Demokrasinin “olumsuz işlevlerinin” olduğuna dair söylemler ve yorumlamaları aşağıda yer almaktadır:

Ö1: *“Demokrasi güçlülerin, halkı sömürme aracıdır. Demokrasinin beşiği denen yerlerde aşırı sağ, sol, radikal gibi kavramları kullanan gruplara ne kadar izin verilir, tolere edilir? Çıkarlara ters düşünce demokrasi ortadan kalkar.”*

Yukarıdaki paragrafta demokrasinin en gelişmiş ülkelerde bile güçlülerin çıkarını gözeten bir baskı ve sömürü aracı olduğu yönünde olumsuz bir algının mevcut olduğu görülmektedir. “Çıkarlara ters düşünce demokrasi ortadan kalkar.” cümlesi muğlak bir ifadedir. Burada kastedilen, birey ve toplumun çıkarlarına yönelik birlikte oluşturulmuş kurallara ve ilkelere aykırı davranışların engellenmesi ve cezalandırılması ise bunun demokrasiye aykırı bir durum teşkil etmediği açıktır. Yine “aşırı sağ, sol, radikal gruplar” ile kastedilen birlikte oluşturulmuş kurallara ve ilkelere aykırı davranışlar gösteren gruplar ise, bu grupların engellenmesi de demokrasiye aykırı bir durum teşkil etmez. Söylemlerin geneline bakıldığında aslında demokrasiye inanılmadığı, demokrasinin tam olarak bilinmediği ve demokrasiye karşı oldukça olumsuz bir algının var olduğu görülmektedir.

Ö4: *“Günümüzde var olan demokrasi anlayışı salt çoğunluğu elinde tutan güçlerin istediğini yapması ve bunu meşru göstermesi üzerine kurulu. Tabi ki her insan eşit haklara sahiptir ancak medya ve kitle iletişim araçları insanları yanlış yönlendirmektedir. Bu yönlendirmeler haksızlığı meşru göstermektedir.”*

Yukarıdaki paragrafta demokrasinin yönetimde olanların, güçlülerin tahakküm aracı olduğu, zayıfların ise çeşitli yollarla algılarının yönetildiği algısı hâkimdir. “Salt çoğunluğu elinde tutan” tanımlaması demokrasinin çoğulculuk ilkesi ile “istediğini yapması” tanımlaması ise demokrasinin hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, yargının bağımsızlığı gibi unsurları ile dolayısıyla demokrasi ile uyum göstermeyen tanımlamalardır. Kişilerin medya ve kitle iletişim araçları ile yanlış yönlendirmesi demokrasiden kaynaklanan bir problem olmayıp tam aksine demokrasinin olmamasından kaynaklanan bir durumdur. Bu durumda yukarıdaki paragrafta demokrasiye karşı olumsuz bir algının varlığı, bunun yanı sıra demokrasi ile ilgili bilgi eksikliği açıkça görülmektedir.

Ö5: *“Seçilen temsili vekilin kendi iradesine kalmıştır demokrasiyi uygulamak. Demokrasi bir ülke yönetimi için çok güçlü bir kavram gibi görünse de, onu uygulayan yönetimin ellerine mahkûm olmuş bir kukladır.”*

Yukarıdaki cümlelerde de demokrasinin nasıl uygulanacağı gücü elinde bulunduranların inisiyatifinde olan olumsuz bir sistem olduğu algısı mevcuttur. Demokrasinin yalnızca seçimle sınırlı görüldüğü, hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı gibi yönetimi kişilerin keyfi uygulamalarından kurtaran unsurlarının bilinmediği ya da görmezden gelindiği görülmektedir. Yukarıdaki söylemlerde demokrasiye karşı olumsuz algının varlığı, bunun yanı sıra demokrasi ile ilgili bilgi eksikliği açıkça görülmektedir.

Ö6: *“Demokrasi özünde güzel bir kavramdır. Lakin uygulamada çok yüzeysel kalmaktadır. Kavramsal olarak ne kadar süslü kelimelerle ifade edilirse edilsin nihayetinde bu güzelliklerin arkasında gizlenmiş bir despotizm görülmektedir. Söylemsel anlamda itiraz edilemeyecek bir kavram. Örneğin halkın yönetimde söz sahibi olması, iyi güzel lakin hakikaten söz sahibi olabilmekte midir? Sistem çok zaman buna müsaade etmemektedir. Milletın vekili diye seçilenler hakikaten milletın vekili olabilmekte midir? Benim seçtiğim değil, önüme seçilip konulanı seçme imkânı verilmekte ve bunun demokrasi adına yapıldığı söylenmektedir nihayetinde. Bu dünya üzerinde de bir aldatmacadan başka bir şey değil haddi zatında. Çok demokrat olduğunu iddia eden Avrupa, Batı dünyası ve ABD tüm zalimliklerini, haksız girişimlerini demokrasi kılıfı ile yapmaktadırlar. Demokrasi götürülen yerlerde hep kan ve gözyaşı var nedense. Demokrasi eşitlik, hak, hukuk gibi kavramları çağırırsa da en demokrat ilan edilenlerde bile bu değerler alt üst bir haldedir. Velhasıl bana göre demokrasi içi boşaltılmış bir kavram olarak görülmektedir. Hakikati ve doğruyu bulmak adına istişareler yapılmalıdır. Demokrasi kavramı artık kullanımdan kaldırılmalıdır.”*

Yukarıdaki paragrafta öncelikle demokrasinin özünde ve teoride güzel olduğu ancak pratikte yüzeysel, içi boş, hatta aldatmaca içeren, despot bir sistem olduğu söylenmektedir. Bu ifadeler birbiri ile tutarlılık göstermemektedir. Demokrasinin despotizmle ilişkilendirilmesi demokrasinin anlaşılmadığını göstermektedir. Demokrasi varsa despotizm yoktur, despotizm varsa demokrasiden bahsedilemez. Yukarıdaki söylemlerde demokrasi seçimle sınırlı düşünülmede demokrasinin diğer unsurları göz ardı edilmektedir. Demokrasiyi gelişmiş ülkelerin kötü emellerine ulaşmak, kötü niyetlerini saklamak amacıyla paravan olarak kullandıkları düşünülmektedir. Bu durumda devletlerarası ilişkilerin devlet içi

yönetim işleriyle karıştırılıyor olduğu söylenebilir. Paragrafta demokrasiye uygun olmayan yönetim özelliklerinin/unsurlarının demokrasiye mal edildiği görülmektedir. Eşitlik, hak, hukuk gibi değerlerin bulunmaması demokrasinin kusuru gibi görülmekte, bu değerlerin yer almadığı sistemlerin zaten demokrasi olmadığı ayırt edilememektedir. Demokrasiye olan olumsuz algı neticesi paragraf demokrasiden vazgeçilmesi gerektiği fikri ile son bulmaktadır.

Ö8: *“Demokrasi özgürlük ve eşitliktir. Günümüzde uygulanan yaklaşımlar demokratik olmadığı için kelime anlamı önemini yitirmektedir. Seçimi kazananların demokrasiyle geldiğini unutup tek başlarına aldığı kararlar sayesinde dünya kaotik bir ortama bürünmüştür. O yüzden insanlarda demokrasi anlayışı giderek zayıflamaktadır. Şu an dünyada özgürlükten ve eşitlikten bahsedilemez o yüzden demokrasinin varlığını da sürdürdüğü söylenemez. Şu an uygulanan demokrasinin sadece sözde olduğu bir gerçektir.”*

Yukarıdaki paragrafta teoride özgürlük ve eşitlik demek olan demokrasinin uygulamada işlevsiz olduğu, başarıya ulaşmadığı, hatta kötü sonuçlar doğurduğu anlayışı hâkimdir. Demokrasi “seçim kazanmak” ile sınırlı olarak düşünülmekte, yöneticilerin “tek başlarına kararlar aldığı” sistemlerin demokrasi olarak tanımlanması gibi bir yanılsa düşülmektedir. Dolayısıyla demokrasi tam anlamıyla bilinmemektedir denilebilir. Teoride demokrasiye olumsuz bakılmasa da uygulanmadığı/uygulanabilir olmadığı düşünülmektedir.

Ö9: *“Demokrasi denilince ‘ideal demokrasi mi’, ‘gerçek demokrasi mi’? Bu iki değer arasında müthiş bir boşluk var. Demokrasi şu anda sadece kâğıt üzerinde tanımlanan bir değer. Ne yazık ki yenedünya düzeni kurucuları, savunucuları buldukları demokrasi ilacı ile büyük oyunlar oynamaktadır. 3. dünya ülkelerine demokrasi ihraç etmek gibi onurlu ve saygın bir mücadele verdikleri söyleyerek emperyalizmi bütün dünya ülkelerine yerleştirmektedirler. Demokrasi ile ilgili şu anki düşüncem siyasi otoritelerin kendi çıkarları doğrultusunda kullanılan bir korku silahı haline gelmiş olması.”*

Yukarıdaki paragrafta yine demokrasinin teoride iyi olsa da uygulamada işlevsiz olduğu, hatta kötüye kullanıldığı anlayışı hâkimdir. Gelişmiş ülkelerin etki alanlarını genişletmek için demokrasiyi bir araç, hatta bir silah olarak kullandıkları düşünülmektedir. İlk cümledeki “ideal demokrasi” ve “gerçek demokrasi” ayrımı tutarsızlık göstermektedir. Ortada demokrasi varsa onun ideal ve gerçek olduğu, ideal ve gerçek olmayan bir sistemin ise zaten demokrasi olmadığı göz ardı edilmektedir. Yine yukarıdaki söylemlere bakıldığında demokrasinin başkalarının elinde olan, onlar tarafından kontrol edilen bir sistem olduğunun zannedildiği, aslında demokrasinin bulunduğu yerden yeşereceğinin bilinmediği görülmektedir. Son cümlede yer alan “korku silahı” tamlaması da demokrasiye olumsuz bakışı gösterir niteliktedir.

Ö10: *“Demokrasi kullanılmaktadır. İnsanlar yönlendirilerek belirli kesimlerin meşruiyet kazanması sağlanır ve sonuç olarak halk kitlesi yönetilir. İleri düzeyde bir demokraside yahut küçük bir halk kitlesinde olabilir görünüyor. Mevcut dünya düzeni içerisinde benim aklıma demokrasi tanımına uyan bir düzen gelmiyor. Tanım ve tanıtım olarak şık duran bu kavram pratikte tanımdan uzak durmaktadır.”*

Yukarıdaki paragrafta yine demokrasinin teoride güzel olsa da pratikte işlevsiz olduğunun düşünüldüğü görülmektedir. “İleri düzeyde bir demokraside yahut küçük bir halk kitlesinde olabilir görünüyor.” cümlesi kendi içinde ve diğer cümlelerle tutarsızlık göstermektedir. Küçük topluluklarda uygulanabilir olan bir sistemin daha büyük topluluklarda neden uygulanamayacağına dair bilgi verilmemektedir. Demokrasinin kötüye kullanıldığı düşünülmektedir. Halkın aslında yönetime katılmadığı, güç sahipleri tarafından yönlendirildiği, yönetildiği görüşü mevcuttur. Demokrasinin uygulamada herhangi iyi bir örneğinin bulunmadığı vurgulanmakta, dolayısıyla iyi örneğinin olmamasının demokrasinin de iyi olmadığı anlamına geleceği yönünde olumsuz bir algı yer almaktadır.

Ö11: *“Demokrasi olmayan ama varmış gibi gözükten yönetim şeklidir. Dünya ülkelerinin birçoğu demokrasi ile yönetiliyor. Aslında demokrasi eşitlik demek bir bakıma. Ama nerde? Hani eşitlik? İnsanların bir kısmı ete tuzu güzel döküyor diye yemeğe bir servet öderken, ekmek almaya para bulamayan aileler var. Nerde adalet? Döküldü aynı biber tuz gibi, döküldü gitti. İnsanlar eşit evet hani bir laf var ya bazıları daha da eşit diye. Demokrasi bir de güç demek bilirsiniz. Peki, güç kimde? Parası olanda. O zaman ülkeleri ne yönetiyor? Güç yani namı diğer para. O yüzden döndük başa. Kim daha güçlü? Parası olan. Kim daha eşit? Parası olan. Kısaca demokrasi=güç=eşitlik=para.”*

Yukarıdaki paragrafta yine demokrasinin pratikte uygulanmayan/uygulanamayan ama uygulanıyormuş gibi yapılan bir sistem olduğu fikri hâkimdir. Eşitlik, adalet gibi demokrasinin temel

unsurlarının dahi pratikte mevcut olmadığı düşünülmektedir. Dünyada görülen anti demokratik uygulamaların demokrasiye mal edildiği görülmektedir. Bu algı dünya nüfusunun çoğunun demokrasi ile yönetiliyor olduğu yönündeki yanlış algı ile ilişkilidir. Yukarıdaki söylemlerde yer alan “Demokrasi güç demek” cümlesi demokrasinin hiç bilinmediğini ve anlaşılmadığını gösterir niteliktedir.

Ö12: “Batı kendisine has yönetim sistemini geliştirdi, kabul. İnsan hakları, laiklik, demokrasi. Ancak bu nosyonlar İslam gibi toplumsal zihni belirlemiş ve belirlemeye devam etmekte olan Müslüman coğrafyanın sorunlarına ne denli sağlıklıdır? Bu tartışılır. Bizim sorunumuz kendi dinamiklerimizi kendi alt yapımızdan devşiremememizdir. Taklit hiçbir insanı olduğu gibi, hiçbir toplumu da ilerletmez. Batı’dan devşirilmiş nosyonların toplumsal yapımızın genlerine sağlıklı gelip gelmeyeceği şüphelidir. Aşırı yapılmaktadır ancak kök farklıdır. Batı’nın ulaştığı olduğu yönetim biçimi (demokrasi) ve onun çerçevesi (laiklik) fayda-zarar kriterlerine göre değil, bizim köklerimize uygun olup olmadığıyla değerlendirilmelidir. Zira batıda demokrasi anlayışı ağırlıklı olarak liberal tonlamaya sahiptir. Batı ile bizim (İslam toplumu) insan bakışımız, dünyayı algılayış tonlarımız kökten farklıdır. Bugün Batılı toplum ve devletlerin demokrasi, hukuk ve laikliği işlerine geldiği gibi kullandıkları (kendi dışlarındaki dünyada) gözlemlenmektedir. Zayıf devletler demokrasi yönetimleriyle tarumar edilmekte müdahalenin Truva atı işlevi görmektedir.”

Yukarıdaki paragrafta öncelikle demokrasinin batı tarafından oluşturulduğu, batının bir değeri olduğu, İslam coğrafyasının yapısının farklı olduğu bu nedenle de demokrasinin bu coğrafyaya uygun olmadığı görüşü hâkimdir. Taklit yoluyla ilerlemenin ve iyi bir şekilde yönetilmenin mümkün olamayacağı düşünülmektedir. Demokrasinin faydalı ya da zararlı olmasına bakılmayacağı, yani “iyi ve faydalı olsa dahi” kullanılmaması gerektiği, çünkü kökeninin Batı olduğu görüşü vurgulanmaktadır. Sonrasında ise demokrasinin batılı devletler tarafından kötüye kullanılan bir sistem olduğu algısı yer almaktadır. Yine dünyada görülen anti demokratik uygulamaların demokrasiye mal edildiği, devletlerarası ilişkilerin devletlerin yönetim işleriyle karıştırılıyor olduğu görülmektedir.

Ö14: “Pratikte baktığımızda demokrasi daha farklı bir görüntü oluşturmaktadır. Devlet halkı ister medya, ister eğitim yoluyla olsun istediği şekilde, istediği düsturda yönlendirebilir. Bu aynı şekilde devlet aleyhine olan taraf için de geçerlidir. Güç kimin elindeyse halkı o tarafa çekebilir. Bu anlamda kendi özgür düşünceye göre karar vermiş bir halk karşımızda bulamayabiliriz. Büyük ülkelerin küçük ülkeleri kontrol altına alma mekanizması olarak kullanıldığı bir kavramdır. Demokrasi dünyada gerçek anlamını bulan bir kavram değil ilk çıktığı andan günümüze kadar.”

Yukarıdaki paragrafta da yine teori-pratik ikileminin yer aldığı görülmektedir. Demokrasinin iyi uygulanmaması ya da uygulanmaması yönetim şekli olarak demokrasinin eksikliği olarak algılanmaktadır. Demokrasinin gücü elinde bulunduranlar, özellikle de gelişmiş ülkeler tarafından istenilen yönde kullanıldığı, halkın çeşitli algı yöntemleriyle şekillendirildiği, aslında halkın özgür iradesinden söz etmenin mümkün olmadığı görüşü hâkimdir. “Güç kimin elindeyse” sözü, gücün tek elde toplanmasını engelleyen, asıl gücün hukukta olduğu bir sistem olan demokrasinin anlaşılmadığını göstermektedir. Demokrasinin başkalarının elinde olan, onlar tarafından kontrol edilen bir sistem olduğu algısı mevcuttur. Halkın her tarafa çekilebilen, akli melekesi ve iradesi olmayan, seçimlerine saygı duyulamayacak bir kitle olarak değerlendirildiği de söylenebilir. Yine söylemlerde devletlerarası ilişkilerin devletlerin kendi yönetim işleriyle karıştırılıyor olduğu da görülmektedir.

Ö18: “Kendini demokrasi merkezi ilan eden ülkelerin kendilerince demokrasiden yoksun ülkelere yaptıkları affedilemez. Toplumların gelenek görenekleri doğrultusunda oluşturdukları yargıları kırmak hatta demokrasi adı altında zulüm etmek demokrasiden uzak bir anlayıştır.”

Yukarıdaki paragrafta da yine demokrasinin gelişmiş ülkelere kötüye kullanımı konusuna vurgu yapılmıştır. “Demokrasi adı altında zulüm etmek demokrasiden uzak bir anlayıştır.” cümlesi aslında paragrafta tutarsızlık göstermektedir. Zira bir iş ya da işlemin demokrasi adına yapılmış olması demokrasiden kaynaklanan bir durum değildir. Zaten cümlenin devamında da bunun “demokrasiden uzak bir anlayış” olduğu yani “demokrasi olmadığı” vurgulanmıştır. Bu durum demokrasinin yeterince anlaşılamamış olduğunu göstermektedir.

Demokrasinin Unsurları: Öğretmenlerin demokrasi söylemlerinde öne çıkan repertuarlardan bir diğeri ise “demokrasinin unsurları” repertuarıdır. Bu repertuarda öğretmenlerin; eşitlik ve adalet, temel hak ve özgürlükler, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, muhalefet, yargı ve seçime yönelik söylemleri yer almaktadır. Öğretmenlerin demokrasinin unsurlarına yönelik söylemleri ve bu söylemlere ilişkin yorumlamalar aşağıda yer almaktadır:

Ö5: “Bir taraftan eşitlik ilkesini demokrasinin temel taşıdır diye düşünürken, diğer taraftan cahillikle gelen gücün yönetimi değersizleştireceğini de düşünmek gerekir.”

Yukarıdaki cümlenin kendi içerisinde tutarsız olduğu görülmektedir. Hem eşitliğin demokrasinin temellerinden biri olduğunun söylendiği, hem de cahil (!) halkın oy kullanmasının yani yönetimde söz sahibi olmasının eleştirildiği görülmektedir. Bu durum aslında demokrasinin felsefesine inanılmadığını ortaya koymaktadır.

Ö3: “Demokrasi sınıflar arası farklılıkları, eğitim düzeyi farklılıklarını, insanlar arasındaki ekonomik düzey farklılıklarını ortadan kaldırmalı. Demokrasi toplumdaki tüm insanların fikir farklılıklarına rağmen çıkarların zor duruma düştüğünde siyasi iradelerin ışığında kenetlenilmesidir. Demokraside “seçmenin cehaleti” kavramını ileri sürenlerin cehalet içeren düşüncelerini de ortadan kaldırmak gerekmektedir. Fikirlere, görüşlere tahammül edebilmeyi, sınıfsal farklılıklara hoşgörü ile bakmayı, simit yiyip otobüsle işe giden beyinlerin de en az boğazda lüks villalarda oturan insanlar kadar fikir siyaset üretebildiğini, sanat yapabildiğini kabul edebilmektir. Nasırlı ellerin de seçim yapabileceğini, senfoni dinleyebileceğini görüp kabullenmektir. Demokrasi diyen ama kendi fikri dışında hiçbir fikre ve görüşe, hiçbir farklı ekonomik-fiziki-yaşamsal farklılıklara saygısı olmayan insanların-siyasilerin demokrasiyi önce kendilerinin içselleştirmeleri, sonra insanları eleştirmeleri gerekir.”

Yukarıdaki paragrafta yoğunluklu olarak eşitlik üzerinde durulduğu görülmektedir. Sosyal alanda, ekonomik alanda, eğitimde ve siyasal alanda eşitliğin önemine vurgu yapılmış, sınıfsal farklılıkların, eğitimsel farklılıkların, ekonomik farklılıkların eşitsizliği doğurmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Herkesin eşit oy hakkına sahip olmasına karşı çıkanların eleştirildiği, farklı görüşlere/yaşantılara saygılı olmanın ve fikir hürriyetinin önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Farklı görüşlere ve farklılıklara hoşgörü ile bakabilmeye, dolayısıyla çoğulcu anlayışa olumlu bakışın olduğu söylenebilir.

Ö14: “Donanım ve bilgi birikimi açısından insanlar eşit olmayabilir ancak demokrasinin gerçekleşmesi açısından düşündüğümüzde bu tutarsız yaklaşım -eşit olmayan oy anlayışı- kabul göremez. Sonuçta günümüzde insanlar yaşananları izliyor ve gözlemliyor. Ayrıca aydın olduğu söylenen kişilerin bakış açılarını belli bir görüşün oluşturup oluşturmadığı iyi düşünülmelidir.”

Yukarıdaki paragrafta her ne kadar farklı entelektüel birikime sahip olsalar da her insanın eşit oy hakkına sahip olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Her ne kadar bilgisiz/yetersiz olduğu (!) düşünülse de kişilerin yaşananların farkında oldukları, karar verme yetisine sahip oldukları görüşü hâkimdir. Bunun olumlu bir algı olduğu söylenebilir.

Ö18: “Bireyin devletteki en önemli rollerinden biri de oy kullanmaktır. Bir toplumda her bireyin oy kullanma hakkı vardır ve asla bunu entelektüel açıdan değerlendirmemeliyiz. İnsanlar doğar ve doğdukları aileyi sosyal çevreyi seçemezler yani eğitim hakkı kaçınılmaz da olsa maalesef herkes aynı maddiyat gücüne sahip değil. O yüzden oy oydu. Bir kısmı bu tür yargılarla sindirmek doğru değildir. Yasama, yürütme ve yargının birbirini denetlemesi gücün tek elde toplanmasını engeller.”

Yukarıdaki paragrafta bireylerin entelektüel birikimleri üzerine değerlendirme yaparak oy haklarının sınırlandırılmayacağı görüşü hâkimdir. Her bireyin eşit şartlarla dünyaya gelmediği ve yaşamadığı bu nedenle de eşit oy hakkına sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Eşit oy hakkı vermemenin belirli bir kesimi sindirmek yani onları yok saymak olacağı düşünülmektedir. Ayrıca demokrasinin kuvvetler ayrılığı ilkesine yani gücün tek elde toplanmasının engellenmesine olumlu bir bakışın olduğu da görülmektedir.

Ö4: “Bence demokrasi ırk, dil, din ayrımı olmaksızın, sosyal statü farkları gözetilmeksizin herkesin eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğu bir düzen olmalıdır. Bu yapıda denetleme organı en temel unsur olmalıdır. Demokrasi için hukukun üstünlüğü, kamuoyu vicdanı ve denetlenebilirlik sacayağı üçlüsü oluşturulmalıdır.”

Yukarıdaki paragrafta; eşitlik, seçim, hukukun üstünlüğü ve denetim üzerinde durulduğu görülmektedir. Ö4 kodlu öğretmenin bu unsurlara yönelik olumlu algıya sahip olduğu söylenebilir. ırk, dil, din, sosyal statü farkları olmadan herkesin eşit olması düşüncesi demokrasinin unsurlarından olan eşitlik ilkesi ile uyum sağlamaktadır.

Ö15: “Demokrasi dediğimiz olgu dil, din, ırk, renk gözetmeksizin devletin kendi halkı için gerekli ne varsa eşit ve adil olmasıdır. Bence çok önemli bir unsurdur. Devlet adil olursa vatandaşları zaten adil olur. Devlet

tek elden değil güçler ilkesi ile ayrılmalı, denetim tek elden değil birçok elden olarak sıkıca denetlenmelidir. Tek kişi hata yapabilir fakat birçok kişinin bir konu hakkında karar alması daha sağlıklıdır. Muhalefet olgusu bence toplumda kötü algılanmamalı aksine ılımlı yaklaşılmalıdır. Sizi eleştiren insan aslında ilerlemenizi isteyen, olduğunuz yerde sayıklamanızı istemeyen insandır.”

Yukarıdaki paragrafta demokrasinin unsurları hakkında bilgi sahibi olduğu ve bunlara karşı olumlu bir bakışın olduğu görülmektedir. Yukarıdaki söylemlerde öncelikle “eşitlik” ve “adalet” ilkeleri üzerinde durulmaktadır. Demokrasinin unsurlarından olan “kuvvetler ayrılığı” ilkesine olumlu bakıldığı, devletin “tek” elden yönetilmemesi gerektiğinin düşünüldüğü görülmektedir. Tek kişinin yanılacağı dolayısıyla “istişare” ile alınan kararların daha sağlıklı olacağı fikri desteklenmektedir. Ayrıca devletin denetiminin önemine de vurgu yapılmıştır. Muhalefet unsurlarına olumlu bir bakışın olduğu görülmekte, farklı fikirlerin varlığının ilerlemeyi getireceği düşünülmektedir. Bu anlamda olumlu bir demokrasi algısına sahip olduğu görülmektedir.

Ö2: “Demokrasi çeşitlilik demektir. Farklı görüşlerin bir arada yaşamasıdır. Demokrasi çoğulcu yönetim şeklidir. Çoğulcu yönetim anlayışı doğru uygulanırsa olumlu bir yönetim şeklidir.”

Yukarıdaki cümlelerde çeşitliliğe, farklı görüşlerin bir arada olmasına ve çoğulculuğa olumlu bir bakışın olduğu görülmektedir.

Ö9: “Demokraside birey haklarını korkusuzca kanunlar çerçevesinde arayabilmeli kullanabilmeli her alanda. Siyasi güçlerin altında ezilmemeli.”

Yukarıdaki cümlelerde hak ve özgürlüklere, hukukun üstünlüğüne, adil yargılamaya dolaylı bir gönderme yapıldığı görülmektedir.

Ö13: “Bu kavram Batı literatürünün ürettiği bir doğrudur. Özgür ifade. Özgürlüğün somut ve soyut anlatımı, yazılı veya sözlü anlatımı olmasıdır. Bireye, gruba, topluma ait ifadelerin paylaşılması, ortak olgularda ve değerlerde birleşip yaşamasıdır. Bireyden topluma ve evrene yayılan hür yaşama, yaşatma veya yaşatılma algısıdır demokrasi. Tüm incelikleriyle demokrasi diğer bir tanımlamayla özgür yaşam farklı yaklaşım ve düşüncülerle bir toplumda var olmuştur. Özgür ama adil yaşam. Benim demokrasi algımdır.”

Yukarıdaki paragraftaki ilk cümlede demokrasinin Batı’dan neşet eden ama “doğru” olan bir değer olduğu, yani bir değer menşeinin değil niteliğinin önemli olduğu düşüncesi yer almaktadır. Söylemlerde öncelikle kişi özgürlüklerine vurgu yapılmış, demokrasinin bireyi özgürleştirmesi üzerinde durulmuştur. Demokrasinin aynı toplum içinde “çoğulcu” anlayışla, ortak değerlerle, adil bir şekilde yaşamaya olanak sağladığı düşüncesi vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin Eğitim Söylemleri

Öğretmenlerin eğitim söylemlerindeki açıklayıcı repertuarlar; “eğitimde öğretmen-öğrenci rolü”, “seviye sınıfları” ve “eğitimde veli rolü” olarak belirlenmiştir. Her repertuar için öğretmenlerin söylemlerinden alıntılar verilmiş ve gerekli yorumlamalar yapılmıştır.

Eğitimde Öğretmen-Öğrenci Rolü: Öğretmenlerin eğitim söylemlerinde en öne çıkan repertuar “eğitimde öğretmen-öğrenci rolü” repertuarıdır. Öğretmenlerin bu repertuardaki söylemlerinde; öğrencinin merkezde olması/öğretmenin rehber olması gerektiği ile öğretmenin merkezde olması gerektiğine dair bir ikilem yaşadıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin “öğrencinin merkezde olması” gerektiği ile ilgili söylemleri aşağıda verilmiştir:

Ö6: “Eğitimde öğrencilerin becerilerine ve yeteneklerine önem verilmemektedir. Hayatı anlamlandıracak ve sevdiği işi yapabilecek insanlar olamamaktadırlar. Bu da toplumsal huzursuzluğun en temel unsurlarından biri olmaktadır. Ailede başlayan eğitim ahlaki boyutu ile okulda da iyi bir şekilde devam ettirilmelidir. Birinci kademe eğitim herkese verildikten sonra öğrenciler yetenek ve ilgilerine göre ortaokul seviyesinde çeşitli gözlem ve tespitlerle çok yönlü olarak ele alınmalıdır. Sonraki eğitim kademelerinde talep eden, isteyenlerle eğitime devam edilmelidir.”

Yukarıdaki paragrafta eğitimin öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre düzenlenmesi gerektiği görüşü hâkimdir. Eğitimcilerin görevi gözlem gibi yollarla öğrencilerin bu yönlerini “keşfetmek” ve onları “yönlendirmek” olarak düşünülmektedir. Her ne kadar birinci kademe eğitimin tüm öğrencilere zorunlu olarak verilmesi fikri öğretmen merkezli bir anlayışı çağırırsa da, yukarıdaki söylemlerde genel olarak öğrenciyi merkeze alan bir düşüncenin hâkim olduğu söylenebilir.

Ö8: “Her öğrencinin aynı düzeyde matematiği öğrenmesini beklemek anlamsızdır. Günlük hayatta gerekli eğitim verildikten sonra çocukları özgür bırakmak gerekir. Bizim ülkemizde 40 milyon genç olmasına rağmen sporcu, sanatçı çıkmamasının sebebi gereksiz zaman kaybı yaşatan eğitim sistemidir. Öğrencinin belirli bir yetişkinlik düzeyine geldikten sonra yeteneği araştırılıp yönlendirilirse her alanda kalifiye insanlar yetişmiş olur. İşini seven insan mutlu olur. Bu şekilde herkes sevdiği işi yaptığında üretim de artacak ülkemiz üretim darboğazından çıkacaktır.”

Yukarıdaki paragrafta da öğrencilerin yeteneklerini “keşfetmek” ve onları “yönlendirmek”, öğrencilere kendi öğrenmeleri konusunda “seçme şansı vermek” gerektiği şeklinde öğrenci merkezli görüşler yer almaktadır. Bunun hem öğrenciyi mutlu edeceği hem de ülkeyi kalkındıracağı düşünülmektedir. Ancak “Öğrencinin belirli bir yetişkinlik düzeyine geldikten sonra yeteneğinin araştırılıp yönlendirilmesi gerektiği” düşüncesi yani küçük yaşlarda ilgi ve ihtiyaçlarının önemsenip belirlenmesinden bahsedilmemesi öğrenci merkezli anlayışa uygun değildir.

Ö7: “Her insanın fiziki görünüşü nasıl birbirinden farklıysa öğrenme yöntemi, gücü, isteği de birbirinden farklıdır. Bu yüzden bireysel eğitimden yanayım. Öğrenciler kendi ilgi ve yeteneklerine göre içeriği belirleme inisiyatifine sahip olmalıdır. Belirli kişilerin hazırladığı müfredatı, belirli bir süre içinde, aynı otomatik şekilde öğrencilere sunmanın olumlu bir yanı yoktur. Bireysel eğitimde öğretmenin rolü rehberlik etmektir. Öğrencinin ilgi ve isteklerine göre nasıl bir yol izleyeceğini öğretmen göstermelidir. Tabi bunun için öncelikle öğrencinin kendisini tanıması gerekir. Kendisini tanıması, bir benlik algısı oluşturması çocuk yaştan itibaren verilen eğitimlerden biri olmalıdır. Bunu gerçekleştirecek bir bireye yapılacak tek katkı rehberlik olacaktır.”

Yukarıdaki paragrafta her öğrencinin eşsiz ve birbirinden farklı olduğu, kendi ilgi, istek ve yeteneklerine göre kendi seçimlerini yaparak kendi hızında ilerlemesi gerektiği şeklindeki bireyselleştirilmiş eğitim anlayışının desteklendiği görülmektedir. Bütün öğrencilere standart bir içeriğin sunulması eleştirilmekte, öğrencilerin kendi öğrenecekleri içeriği belirlemesi gerektiği düşüncesi vurgulanmaktadır. Bu süreçte öğretmenin rolünün rehberlik olduğu düşünülmektedir. Tüm bu görüşlerin öğrenci merkezli bir anlayışa işaret ettiği söylenebilir.

Ö9: “Eğitim sisteminin amacı bireyi özgürleştirmek yani kimliği oluşturmakta yardımcı olmak olmalıdır. Bireyin özgürleşmesi yetenekleri, ilgisi noktasında varabileceği en son noktaya ulaşmasıdır. Fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal vb. Bunda da akla ve bilime dayanmak esas olmalıdır. Eğitimde öğrenen birey olmalı ve eğitim sürecinin aracı değil amacı olmalıdır.”

Yukarıda eğitimin amacının yani eğitimin merkezinde olan kişinin öğrenci olması gerektiği anlayışı açıkça ifade edilmiştir. Bireyin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendi seçimlerini özgürce yaparak potansiyelini gerçekleştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun öğrenci merkezli bir anlayış olduğu söylenebilir.

Ö15: “Öğrenci merkezli eğitime gelinecek olursa öğrencilerin tercih yapmasına önem verilmeli çünkü küçük yaşta yapmış olacağı tercihlerin mesuliyetini alan bireylerin ileride daha güzel kararlar alabileceğini düşünüyorum. Fakat bu verilen özgürlük ortamının başka bir bireyin özgürlüğünü kısıtladığı noktada durulması aşılmalıdır. Böylece birbirimize saygılı bireyler olabiliriz. Öğretmen bu süreçte kılavuz olmalı ve bilirkşi olarak otorite olduğunu hissettirmeli, böylece saygısızlık durumu engellenmelidir. Sınıf bir tiyatrodur. Eğer öğrenci o bilgiyi öğrenecekse ve kazanım sağlanması gerekiyorsa sınıfta bence pandomim bile yapılmalıdır. Öğrenci okulu işkence yeri değil her gün eğlenip güzel vakit geçirebileceği bir yer olarak görmelidir.”

Yukarıdaki paragrafta öğrencinin kendi seçimlerini kendisinin yapması gerektiği, böylece gelecekte de daha iyi kararlar almasının mümkün olabileceği vurgusu yer almaktadır. Paragrafta yer alan; eğitim ortamının çeşitli yöntemlerle zenginleştirilmesi ve eğlenceli hale getirilmesi, bu süreçte öğretmenin rehber olması gerektiği görüşü öğrenci merkezli bir anlayışa işaret etmektedir. Ancak paragrafta bir ikilemin de yer aldığı görülmektedir. Öğretmenin bilirkşi olarak otorite olduğunu hissettirmesi, böylece saygısızlıkları engellemesi gerektiği şeklindeki görüşün öğrenci merkezli anlayışa uygun olmadığı, öğretmen merkezli anlayışa işaret ettiği görülmektedir. Bu durumda her ne kadar öğrenci merkezli anlayış benimsenmeye çalışılsa da bu felsefenin tam olarak oturmadığı söylenebilir.

Ö16: “Eğitim belirli bir plan doğrultusunda, öğretmenin liderliği, öğrencinin de ilgi ve yeteneği doğrultusunda yapılmalıdır. Herkes her konuyu öğrenmek zorunda değildir. Öğrenci kendi ilgi ve yeteneği doğrultusunda süreçte öğrendiklerini sürekli kullanarak ve sonuçta bir ürün oluşturarak öğrendiklerinin

değerini kavramalı ve öğrenmeyi pekiştirmelidir. Her konuda bir şeyler bilmektense bir konuda her şeyi bilmek daha faydalıdır. Sonuçta kullanılmayan bilgi yararsızdır.”

Yukarıdaki paragrafta öğretim sürecinin öğrencinin ilgi ve yeteneği doğrultusunda yürütülmesi, bu süreçte öğretmenin de rehber olması gerektiği görüşü mevcuttur. Öğrenmenin yaparak yaşayarak ve ürün ortaya koyarak olması gerektiği düşünülmektedir. Bu görüşlerin öğrenci merkezli bir anlayışa işaret ettiği söylenebilir. Ancak paragrafta yer alan “Herkes her konuyu öğrenmek zorunda değildir” cümlesi ile “Her konuda bir şeyler bilmektense bir konuda her şeyi bilmek daha faydalıdır.” cümleleri eğitimsel açıdan problemlili görünmektedir. Burada kastedilen öğrenilecek konunun öğrenci tarafından seçilmesi gerektiği ise bunun öğrenci merkezli anlayışa uygun olan bir algı olduğu söylenebilir.

Ö18: “Öğretmenin öğrenci merkezli ders işleme sürecinde rehberlik etmesi görüşü çok doğrudur. Çalışma grupları oluşturup öğrencilere daha çok sorumluluk vermek öğrenciyi güdüler. Bu çalışma gruplarının da heterojen olması her açıdan grupları pozitif yönde etkiler. Bu yüzyılda öğretmen rehberdir, çünkü artık bilgi her yerdedir. Günümüzde bilgiye ulaşmak artık ışık hızına ulaşmıştır. Bu durumda öğretmen bu bilgi fazlalığını süzerek, rehberlik ederek, yol göstererek öğrenciyi yönlendirmelidir. Öğretmen gerekirse sınıf içinde deyim yerindeyse şaklabanlık da yapmalıdır. Disiplin bir ölçüde olmalıdır fakat askeri düzen artık okullarda mevcut olamaz. Bu sefer yeni nesli kaybederiz.”

Yukarıdaki paragrafta öğretmenin görevinin rehberlik yapmak, öğrenciyi yönlendirmek olduğu, öğretmenin artık bilginin sahibi olmadığı, işbirlikli etkinlikler yoluyla öğrenmenin gerçekleştirilmesi gerektiği fikirleri öğrenci merkezli anlayışa işaret etmektedir. Ancak yaparak yaşayarak, eğlenerek, çeşitli etkinlikler ve oyunlar yolu ile öğrenme ile “şaklabanlık” kavramının eşleştirilmesinin olumsuz bir algı olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin “öğretmenin merkezde olması” gerektiği ile ilgili söylemleri ve bunlara ilişkin yorumlamalar aşağıda verilmiştir:

Ö17: “Bence öğrenci merkezli eğitim öğretmenin yetkilerini kısıtlamakla birlikte saygınlığını da azaltıyor. Öğrenci-öğretmen ilişkisi çok farklı boyutlara gidiyor. Öğrenci öğretmeni kukla gibi kullanıyor. Bu doğru değil. Evet, öğrenci derste aktif olmalı ama bu sadece öğretmenin direktifleri ile değil öğrencinin istemesi ile gerçekleşir.”

Yukarıdaki paragrafta öğrenci merkezli eğitime karşı oldukça olumsuz bir bakışın söz konusu olduğu görülmektedir. Öğretmen, öğrencinin merkezde olmasının saygınlığını yok ettiğini, onu kuklaya çevirdiğini düşünmektedir. Mutlak yetkinin elinden alınması, öğrenme sürecinin merkezine öğrencinin getirilmesi, öğrencilerin ilgi ve isteklerinin onun davranışlarına yön vermesi, öğrencilerin ihtiyaçlarının ders sürecini yönetmesi öğretmenin kendisini “kukla” olarak hissetmesine yol açmaktadır. Bu durum ise oldukça öğretmen merkezli bir anlayışa işaret etmektedir.

Ö10: “Açıkçası söylenecek çok şey var. Ancak kelimeler kifayetsiz kalıyor. Uygulanacak olan ne varsa önce şu keşmekeş bitmelidir. Evet, öğrenci merkezli bir süreç olmalıdır. Fakat merkez aslında odak noktasını öğrenciye bırakmamalıdır. Aksi halde öğretmen saygı gösterilecek kişi olmaktan çıkıyor. Süreç planlanırken öğrenciye göre planlamak gerektiğine hiç şüphe yoktur. Mevcut durumda meydan tamamen öğrenciye bırakılarak öğretmen uşak oluyor. Birbirleriyle çok farklı karakterde öğrencinin bir arada bulunduğu sınıflarda durum çetindir. Başarının liselere yerleşmeyle ölçüldüğü şu dönemlerde bazı şeyler ütöpik kalmaktadır. Şu halde öğretmene sistemden ancak hatalı ürün çıkarabilmek kalıyor.”

Yukarıdaki paragrafta yer alan görüşlerinin kendi içinde tutarsızlık gösterdiği görülmektedir. Bir taraftan öğrenci merkezli bir süreç olması gerektiği, sürecin öğrenciye göre planlanması gerektiği belirtilmekte, diğer taraftan ise odak noktasının öğrenci olmaması, meydanın öğrenciye bırakılmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum her ne kadar öğrenci merkezli anlayışa doğrudan hayır denmese de aslında felsefesinin de benimsenemediğini açıkça gösterir niteliktedir. Öğrenci merkezli anlayış “keşmekeş” olarak tanımlanmakta, yani karışık, allak bullak, karman çorman bir sistem olarak algılanmakta, öğretmen merkezli eğitimin sunduğu düzen (!) tercih edilmektedir. Öğrenci merkezli eğitimde öğretmenin saygınlığının yok olduğu düşünülmekte, öğretmenin konumu “uşak” olarak tanımlanmaktadır. Buradan da öğretmenin “mutlak otorite”, “hükmedici” olmayı, öğrencilerin öğrenmelerine “hizmet eden”, onların öğrenmelerini “kolaylaştıran” kişi olmaya tercih ettiği anlaşılmaktadır. Başarı liselere yerleşmeyle ölçüldüğü için öğrenci merkezli eğitimin ütöpik olduğunun,

yani uygulanabilir olmadığının düşünüldüğü görülmektedir. Tüm bunlar oldukça öğretmen merkezli bir algıya işaret eder niteliktedir.

Ö13: *“Sanayileşme neticesinde gelişen dünya ve canlanan arz talep ilişkisi, gelişen teknoloji öğrenme ve eğitim algısını da etkilemiştir. Geleneksel yaklaşımların yerine değişim, yenileşme ve sürekli öğrenme algıları oluşmuştur. Hiçbir sistem bu değişimden kendimi mahrum edemez. Bilgi merkezli şahıs yani bilgelik yerini teknolojiyle kolay ve hızlı bilgi edinme ve amaca daha etkili ulaşma deneyimlerini ortaya çıkarmıştır. Geçmişin yoklukları karşısında bilgelik inkâr edilemeyecek bir duruştur. Ancak günümüzde sürekli öğrenen, yeniliklere uyum sağlayan, öğretici olma niteliğine yönelen öğretmen merkezli bir süreç kaçınılmaz bir gerçektir. Her ne olursa oldun hangi olguya hizmet ederse etsin öğretmen yaratıcı, keşfettirici ve öğrenen olmalıdır. Öğrencinin zihinsel, bilişsel, duyuşsal, bedensel, sosyal ve teknolojik gelişimine direk katkı sunan sunuşçu ama daha çok buluşçu bir yöntemle öğretimi gerçekleştirmelidir. Öğrenci ve öğretmen devamlı aktif ve içinde olmalı sorumluluklarını paylaşmalı, bazen de öğrencileri kendi sorumluluklarıyla baş başa bırakmalıdır. Rekabet inkâr edilmez bir gerçektir, eleme sistemin olmazsa olmazdır. Milyonlarca öğrencinin akademik başarısını bir üst öğrenime taşımak amacı ülkemizde sınav gerçeğini zorunlu kılmıştır. Bu durum derslerin akademik yönden nicel ölçmeyi gerektirir ki göz önünde bulundurmaya da gerekir.”*

Yukarıdaki paragrafın başlangıcında dünyanın ve buna paralel olarak da eğitim anlayışının değiştiği ve bu değişimin yadsınamayacağı, artık kişilerin bilgeliğinin yerini teknolojinin aldığı yönünde olumlu bir algı yer almaktadır. Ancak paragrafın devamında buraya kadar söylenenlerle tezat oluşturacak şekilde günümüzde “öğretici olma niteliğinde öğretmen merkezli anlayışın” olması gerektiği şeklinde öğretmen merkezli bir düşünce zikredilmiştir. Bu öğrenci merkezli anlayışın benimsenmeye çalışıldığı ancak bu anlayışın felsefesinin tam olarak oturmadığını göstermektedir. Öğretmenin sunuşçu ama daha çok buluşçu anlayışı benimsemesi gerektiği fikri de içinde öğretmen merkezli anlayışı barındıran karmaşık bir düşüncedir. Zira sunuş yöntemi bilgiyi hazır sunmayı ifade eden öğretmen merkezli bir anlayıştır. Öğrenciye süreçte sorumluluk verme fikri olumlu olsa da bunun her zaman değil de bazen yapılmasının tavsiye edilmesi, rekabet ve eleme sistemine pozitif bakılması öğrenci merkezli anlayış açısından olumlu bir algı değildir.

Ö4: *“Ülkemizde eğitimin en önemli sorunu yurt dışında kabul görmüş başarıya ulaşmış programları sosyo-ekonomik duruma bakmadan kültürel farkları gözetmeden transfer etmektir. Eğitimciler yıllarca kafa yorarak çeşitli kurallar ortaya koymuş olmasına rağmen bu kuramlar hakkında iki satır yazı okumayan insanlar acımasızca eleştiri yapıyor. Ülkemiz için gerekli olan şey çok ince bir şekilde paydaş analizi yaparak yerli ve milli bir değer ortaya koyarak bir politika belirlenmeli. Her insan yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeli düşük öz saygıları ve yeterlikleri desteklenmeli. Sınıf içinde öğretmen salt bilgi kaynağı olmamalı ama kenarda durup itibarsızlaştırılmamalı.”*

Yukarıdaki paragrafta en çok vurgulanan durum öğrenci merkezli anlayışın bizim ülkemizde ortaya çıkmadığı, bu nedenle de bizim yapımıza uygun olmadığı görüşüdür. Bu durum öğrenci merkezli eğitimin niteliği üzerinde değil, menşei üzerinde durulmakta olduğunu göstermektedir. Ancak öğrenci merkezli eğitimin bizim yapımıza neden uymadığı, bizim yapımıza uyan sistemin nasıl olduğu konularına hiç değinilmediği görülmektedir. Öğretmenin salt bilgi kaynağı olmaması, öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesi, yeterliklerinin desteklenmesi gerektiği söylene de, öğrencinin öğrenmenin merkezinde yer almasının yani öğretmenin sınıf içinde rehber konumunda olmasının onu kenara iteceği ve “itibarsızlaşacağı” düşünülmektedir. Her ne kadar öğrenci merkezli unsurlar bulunsun da paragrafın genelinde öğrenci merkezli anlayışa olumsuz bir bakışın olduğu ve öğrenci merkezli anlayışın felsefesinin oluşmadığı açıkça görülmektedir.

Ö12: *“Eğitim modelimizin insan tasavvurumuza dayanması gerektiği kanaati taşıyorum. Nasıl ki batılı demokraside kendi iman tasavvurlarına dayanmışlar ve toplumsal düzenlerini tesis etmişlerdir, eğitimde de her toplum kendi kültürel kriterlerini baz almalıdır. Yoksa oturup çeşitli kitaplar okuyup akademik bazlı çalışmalar yoluyla toplumsal gömleğe uymayan eğitim anlayış ve modellerini çıkarsamak kendi insan modelimize uymayabilecektir. Şimdi sen tut favori modern bir modeli transfer et sonra da kendi toplumuna aşılı. Ama köken başka. Garabet insan tipleri ortaya çıkacaktır. Eğitim standartları toplumsal standartlar olmalıdır. Yani toplumu ayakta tutan değerler her ne ise eğitimi besleyen değerler de onlar olmalıdır. Halkımızın değer yapısı okulda makes bulmalıdır ki işte bu eğitimin demokratikleşmesidir.”*

Yukarıdaki paragrafta öğrenci merkezli anlayışa olumsuz bir bakışın olduğu görülmektedir. Paragrafta öğrenci merkezli anlayışın Batılı ülkelerin bir ürünü olduğu, bizim değerlerimize ve kültürümüze

uymadığı, bu nedenle de kullanılmaması gerektiği anlayışı hâkimdir. Yine bu söylemde öğrenci merkezli eğitimin niteliği üzerinde değil, menşei üzerinde durulmakta olduğu görülmektedir. Bizim toplumumuzdaki değerler ile öğrenci merkezli anlayışın hangi noktalarda uyuşamayacağı, bizim yapımıza uyan sistemin nasıl olduğu konularına hiç değinilmediği görülmektedir. Paragrafın sonunda ifade edilen “Halkımızın değer yapısı okulda makes bulmalıdır ki işte bu eğitimin demokratikleşmesidir.” cümlesi ile paragrafın başında yer alan demokrasinin batının ürünü olduğu yönündeki gönderme arasında tutarsızlık göze çarpmaktadır. Paragrafta ne demokrasinin ne de öğrenci merkezliliğin tam olarak kavranamamış olduğu, bu konularda net bir anlayışa sahip olunamadığı açıkça görülmektedir.

Ö14: “Dışarıdan aldığımız kavramların ülkemize ne derece uyduğunu iyi tespit etmeliyiz. Dışarıdan alınan bir uygulamanın tezahürleri aynı olmayabiliyor ülkemizde. İyi yapalım derken tam tersi bir duruma da düşebiliyoruz. Bu anlayışın güzel sonuçlar verebilmesi için öğrenci sayılarının uygun olması gerekir. Yani 35-40 kişilik sınıflarda ciddi sıkıntılara sebep olur. Sınıfta öğretmenin rolünün olduğu kısım vardır ancak bu mutlak anlamda öğrenciyi pasif etmemelidir. Bu tarz bir derste öğrenci kopmalar yaşamakta hatta iç dinlememektedir. Öğretmen bir kılavuz, bir rehber olmalıdır. Öğretmen bilgiyi hazır sunmamalıdır. Öğrenciye bilgiyi keşfetme duygusunu, yetisini kazandırmalıdır. Bu öğrenme metodunda öğrenciler kendi bilgilerini keşfetme ve yönetme yetisine sahip olurlar. Ancak bu eğitim modelini hazırlarken sözel derslerde özellikle müfredatın aşırı bilgi yüklü olmaması gerekir. Müfredatların derslerin yapısına göre ayarlanması gerekir. Sınıfta otorite olmalıdır. Ancak bu otorite ceza ile değil, bilgi ve sevgi eliyle olan bir otorite olmalıdır.”

Yukarıdaki paragraf öğrenci merkezli eğitime bakış açısından tutarsızlıkları, kararsızlıkları barındırmaktadır. Öncelikle öğrenci merkezli anlayışın dışarıdan gelen bir sistem olduğu, bize uymayacağı belirtilmektedir. Ancak daha sonra öğrenci merkezli eğitimin kalabalık sınıflarda, aşırı bilgi yüklü sözel derslerde uygulanabilir olmadığı söylenmektedir. Böylece aslında öğrenci merkezli eğitimin kalabalık olmayan sınıflara uygun olduğu anlamı oluşmaktadır. Bu bir çelişki durumudur. Bir taraftan öğretmenin rehber olması, bilgiyi hazır sunmaması, öğrenciye bilgiyi keşfettirmesi gerektiği söylenmekte, bir taraftan da öğretmenin sınıfta otorite olması gerektiği düşünülmektedir. Bu da başka bir çelişki durumudur. Grup çalışmalarına da hem olumlu ve hem de olumsuz bakışın olduğu görülmektedir. Tüm bunlar aslında öğrenci merkezli eğitimin tamamıyla da reddedilemediğini ancak felsefesinin tam olarak anlaşılıp benimsenmediğini göstermektedir.

Ö1: “Öğretim konuları, yöntem teknikleri zamana göre değişebilir. Çünkü dünya değişiyor. Ama asıl olan ne olursa olsun iyi insan yetiştirebilmektir. Mesleği, konumu, statüsü ne olursa olsun iyi insan. İnsanları ve canlıları seven, çevreye duyarlı, toplumu düşünen iyi insan. Eğitim sevgiyle başlar. Öncelikle eğitimi verenler mesleğini, çocukları gerçekten sevmelidir. Her insan gibi her çocuk da farklıdır. Sonuçta her ne kadar güzel ümitlerle başlansa da toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak her türlü meslek insanına gerek vardır. Önemli olan belli bir yaştan sonra ilgi ve yeteneklere göre yönlendirmek ama asıl hedef kaliteli insan yetiştirmektir. Ailelerle işbirliği halinde sorumluluk bilinci aşılmalı öğretmenin sevgi ve saygısı ön planda olmalıdır. Sık sık sistemle oynanmamalıdır. Birinin sonucu alınmadan başka bir sisteme geçilmemelidir.”

Yukarıdaki paragrafta öğretimde konuların, yöntem ve tekniklerin çok önemli olmadığı, bunların zamana göre değiştiği asıl amacın iyi “insan yetiştirmek” olduğu vurgulanmaktadır. “İnsan yetiştirmek” önceden belirlenmiş bilgi ve değerlerin bireye aktarılması şeklinde düşünüldüğünde öğretmen merkezli bir algıya çağrışım yapmaktadır. Bu iyi insan yetiştirme işinin hangi felsefeye göre olması gerektiği açıklanmamakta, ancak dolaylı olarak öğrenci merkezli eğitimin bir gereklilik, zorunluluk olmadığı vurgulanmaktadır.

Seviye Sınıfları: Öğretmenlerin eğitim söylemlerinde öne çıkan diğer bir repertuar “eğitimde seviye sınıfları” repertuarıdır. Öğretmenlerin bu repertuardaki söylemlerinde seviye sınıflarının olmaması gerektiği ve seviye sınıflarının olması gerektiği yönünde bir ikilem yaşadıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin “seviye sınıflarının olması gerektiği” ile ilgili söylemleri ve bu söylemlere ilişkin yorumlamalar aşağıda verilmiştir:

Ö5: “Seviye sınıfını destekliyorum. Öğrencinin psikolojisinin bozulup bozulmaması, derse giren öğretmenin merhametine, eğitimdeki etik ahlakına, kalitesine bağlıdır.”

Yukarıdaki cümlelerde seviye sınıflarına olumlu bir bakışın var olduğu görülmektedir. Öğrencileri seviye sınıflarına ayırmanın öğrencinin psikolojisini etkileyip etkilememesi durumu öğretmenin hal ve

hareketlerine bağlanmıştır. Bu durum aslında olumsuzlukların farkında olunduğunu, ancak başarı getireceği düşünüldüğü için öğrenci psikolojisinin bozulmasının dahi göze alındığını gösterir niteliktedir.

Ö14: *“Ancak seviye sınıfı eğitimin iyi yapılması anlamında başarı sunabilir. Diğer anlamda ise pek olumlu değildir. Bu görüşü uygularken alt yapının çok iyi hazırlanmış olması gerekir.”*

Yukarıdaki cümlelerde, her ne kadar bazı sorunları beraberinde getirme ihtimali olsa da seviye sınıflarının iyi uygulandığında, alt yapı iyi hazırlandığında başarıyı artıracığı görüşü yer almaktadır. Seviye sınıfları olumlu bulunmamakla birlikte başarı baskısı nedeni ile olumsuz durumların göze alınabileceği yönünde bir algının varlığı hissedilmektedir.

Öğretmenlerin “seviye sınıflarının olması gerektiği” ile ilgili söylemleri özetlenecek olursa; söylemlerde aslında seviye sınıfları ile ilgili olumsuzlukların farkında olduğu, ancak başarı baskısı nedeni ile öğrencilerin psikolojisinin bozulması da dâhil olmak üzere bu olumsuzlukların göze alınabileceği yönünde bir algının varlığı görülmektedir.

Öğretmenlerin “seviye sınıflarının olmaması” gerektiği ile ilgili söylemleri ve bu söylemlere ilişkin yorumlamalar aşağıda verilmiştir:

Ö2: *“Eğitim her birey için gerekli olan ve her öğrencinin eşit bir şekilde faydalanması gereken bir sistemdir. Öğrencilerin seviye gruplarına ayrılması uygun bir eğitim anlayışı değildir. Örneğin bir öğrencinin gelişim evresi diğer öğrencinin gelişim evresinden farklıdır. Seviye sınıfları oluşturulan bir eğitim sisteminde iyi bir öğrenci vasat bir sınıfa düşebilir. Bu durumda öğrenci tamamen eğitimden soğur, kendi kabuğuna çekilir. Ama grup eğitimi yapılırsa her öğrencinin diğer öğrenciden alabileceği davranış örnekleri olur. Bu daha faydalıdır.”*

Yukarıdaki cümlelerde seviye sınıflarının eşitlik ilkesine ters olduğu görüşü hâkimdir. Paragrafta seviye sınıflarına karşı çıkıldığı görülmektedir. Ancak bu karşı çıkma durumu başarılı bir öğrencinin başarılı olmayan bir sınıfa düşerek eğitimden soğuması ihtimaline bağlanmıştır. Bu algı paragrafın geneli ile ve öğrenci merkezli algıyla tutarlılık göstermemektedir. Paragrafta yer alan, seviye sınıfları yerine grup çalışmaları yoluyla öğrencilerin etkileşimleri sağlanarak etkili öğretimin gerçekleştirileceği görüşü öğrenci merkezli anlayışa uygundur.

Ö4: *“Öğrencileri başarılı, başarısız diye ayıramayız. Toplumda aynı lokantada yemek yiyen, aynı otobüse binen insanlar olacakları için onları ayırtıramayız. Bu durum eziklik ve şımarıklık olarak geri döner. Tabi ki bir balıktan ağaca tırmanmasını bekleyemeyiz.”*

Yukarıdaki paragrafta; öğrencilerin başarılı, başarısız diye ayrıştırılmasının yani seviye sınıflarına ayrılmasının doğru olmayacağı görüşü yer almaktadır. Her öğrenciden aynı şeyler beklenilemese de, toplumda birlikte yaşayan, yaşayacak olan öğrencilerin sınıf ortamında da ayrılmaması gerektiği düşünülmektedir. Böyle yapıldığında hem “başarılı” diye etiketlenen çocukların, hem de “başarısız” diye etiketlenen çocukların zarar göreceği düşünülmektedir.

Ö15: *“Sınıfları seviyeye göre ayırmak evet öğretimde niteliği artırıyor fakat alt sınıflarda kalıp yapabilecekken biz zaten kötü sınıfız diyerek kendini gerçekleştiremeyen öğrencilerin oluşmasını sağlıyor ve biz eğitimci olarak kendimiz bu beyinleri şartlıyoruz. Bu yüzden çalışma gruplarının olması ve bu grupların homojen olması hem çocuklardaki bencillik olgusunu azaltıyor hem de çalışkan öğrenci ile üşengeç öğrenciyi bir arada tutarak onda diğerine yetişmem gerekiyor algısını uyandırıyor.”*

Yukarıda seviye sınıflarının her ne kadar başarıyı artırsa da öğrenciler için doğru olmadığı görüşü hâkimdir. Öğrencilerin kapasiteleri hakkında en baştan karar vermenin yanlış olduğu belirtilmekte, en baştan “başarısız” diye etiketlenen çocukların başarısızlığa şartlandığı ve kendilerini gerçekleştirmelerinin engellendiği vurgulanmaktadır. Paragrafta seviye sınıfları yerine grup çalışmaları yoluyla daha etkili öğrenmenin gerçekleştirileceği savunulmaktadır. Tüm bu görüşlerin öğrenci merkezli anlayışa uygun olduğu söylenebilir. Ancak paragrafta yer alan; grupların homojen olması gerektiği ve gruptaki öğrencilerin yarış içinde olacağı yönündeki görüşler işbirlikli öğrenme ilkeleri ile uyum sağlamamaktadır. Öğrencilerin birbirinden öğrenmelerinin sağlanabilmesi için işbirlikli grupların heterojen yapıda olması beklenir. Grup içindeki öğrencilerin birbirine yetişmeye çalışması değil birbirlerinden öğrenmeye çalışması söz konusudur. Bu durumda işbirlikli öğrenmeye olumlu bir bakışın olduğu ancak bazı bilgi eksikliklerinin bulunduğu söylenebilir.

Ö18: “Proje sınıfları oluşturmak, seviye belirlemek hem öğretmenler hem öğrenciler için zor bir durumdur. Öğrenci merkezli eğitim sisteminde öğretmenler öğrencileri güdüledikleri gibi öğrenciler de birbirlerini güdüyorlar. Başarı seviyesi düşük sınıflarda öğrencilerin pasifleşmesi dersten kopması kaçınılmazdır. Bu durumda öğretmenin de motivasyonu düşer. Sınıfları karıştırmak hem öğrencileri başarı açısından güdüler hem de davranış açısından destekler.”

Yukarıdaki paragrafta seviye sınıflarının hem öğretmen hem de öğrenci açısından olumsuz olduğu görüşü yer almaktadır. Öğrencilerin birbirleriyle etkileşimlerinin onları öğrenmeye motive edeceği, hem akademik hem de davranışsal açıdan olumlu kazanımlar elde edebilecekleri düşünülmektedir.

Eğitimde Veli Rolü: Öğretmenlerin eğitim söylemlerinde öne çıkan diğer bir repertuar “eğitimde veli rolü” repertuarıdır. Bu repertuardaki söylemler ve yorumlamaları aşağıda verilmiştir:

Ö6: “Gerçek anlamda eğitim ailede başlayan, okulda şekillenen ve toplumsal hayatın içinde anlam bulan bir süreçtir. İyi insan, olgun ve kâmil insan olma yolunda atılan her türlü adımların toplamıdır. Eğitim ailede başlamalı, sonrasında zorunlu eğitim aşamasında yaşanan sorunların üzerinde durulmalıdır.”

Yukarıdaki paragrafta eğitimde ailenin rolüne değinilmekte, eğitimin ailede başlaması gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenin görevinin ise zorunlu eğitim sürecine yani okulda verilen eğitime odaklanmak olduğu vurgulanmaktadır. Eğitimin ailede başladığı söylene de ailede verilen eğitimin eksik olmasının okuldaki eğitimi imkânsız hale getirdiği yönünde bir algı yer almamakta, okul çağında mevcut sorunların çözümüne odaklanmak gerektiği düşünülmektedir. Bu anlamda olumlu bir algının var olduğu söylenebilir.

Ö3: “Eğitim-öğretim kavramındaki eğitim yükü dahi tamamen öğretmenin üstüne bırakılmış bir yük. Eğitimin temeli çocuğun doğumundan okul çağına gelinceye kadar belli bir hazır bulunuşluğa erişmiş olması gerektiğine inanıyorum. Burada metot ve yöntemden ziyade öncelikli temel sorunun aile eğitimi, anne-babaların çocuk yetiştirme eğitimi, hak ve sorumluluk, iyi bir birey olma eğitimlerinin topluma iyi bir şekilde yerleştirilmesi. Bunları içine yerleştirmiş ve bunları yaşamına uyarlamış çocuklarımız ve velilerimizle öğretmenin tüm tavsiye edilen eğitim yöntem tekniklerini ve öğretim metotlarını yerine göre kullandığı biliniyor. Öğretmenin değeri artırılmadığı sürece hiçbir yöntemin ve modelin başarılı olamayacağına inanıyorum.”

Yukarıdaki paragrafta eğitim ve öğretim ile ilgili yanlış bir ayrıma gidilmiş, öğretmenin öğretimden sorumlu olduğu, eğitimden ise ailenin sorumlu olması gerektiği şeklinde yanlış bir sınıflama yapılmıştır. Öğretmenin, aslında ailenin yapması gereken “eğitim” görevini de üstlendiği, bunun ona bir “yük” olduğu düşünülmektedir. Öğretmenin asli görevi olan eğitim işinin bir yük olarak algılandığı görülmektedir. Sorunun öğrenci merkezli ya da öğretmen merkezli eğitim olmadığı, yani öğrenci merkezli eğitimin bir fark oluşturmayacağı, zaten öğretmenin tüm yöntem ve teknikleri gerektiği gibi kullandığı düşünülmektedir. Eğitimdeki aksaklıkların veliden kaynaklandığı belirtilmektedir. Öğretmen öncelikli temel sorunun aile eğitimi olduğunu söyleyerek yapması gereken ama yapmadığı/yapamadığı eğitim işini veliye bırakmak istemekte bir yandan da veliye verilecek eğitimle veliye hükmetmek istemektedir. “Öğretmenin değeri artırılmadığı sürece” sözleriyle öğretmenin merkezi gücünü ve otoritesini daha da artırmak istediği görülmektedir.

Ö5: “Hazırbulunuşluk kavramı öğrenmenin temelini oluşturur. Ancak bu kavramın içine nelerin gireceğine karar vermek gerekir. Benim için bu kavramın ilk maddesi aile ve aile içi iletişim. Bir öğretmen derse gelmeden plan yapsa, dikkat çekse, tüm enerjisini verse bile çocuğun psikolojik durumu (evdeki durumu) iyi değilse, öğrenme gerçekleşmez. Karnı açsa, üşüyorsa, sağlığında sıkıntı varsa aileden motivesiz bir halde okula geldiyse, bu çocuğu eğitmek çok zordur. İster öğretmen merkezli ister öğrenci merkezli olsun ailenin eğitime ve öğretmene olan tutumu öğrenmenin seviyesini belirler.”

Yukarıdaki paragrafta hazırbulunuşluk kavramına değinildiği bundan da ailenin sorumlu tutulduğu görülmektedir. Hazırbulunuşluğa sahip olmayan çocuğu öğrenci merkezli ya da öğretmen merkezli yollarla, yani hiçbir şekilde eğitmenin mümkün olmadığı, bu durumda öğrenci merkezli eğitimin de hiçbir fark oluşturmayacağı düşünülmektedir. Bu durumda aslında her çocuğun aynı şartlarda dünyaya gelmediği, aynı imkânlara sahip olmadığı göz ardı edilmekte, bir anlamda ailesinden yeterli desteği alamayan çocukların okulda da gerekli eğitimi alma hakkının olmadığı düşünülmektedir.

Ö11: “Eğitimde ilerleme için ilk önce velileri yani çocukların ailelerini eğitmek lazım. Ben daha yeni öğretmen sayılıyorum. Buna rağmen bir sürü olay gördüm. Çocuk ailede sessiz çünkü gördüğü muamele belli.

Okula gelince önüne geçilmiyor. Bazı aileler var. Her gün paket paket sigara içip çocuğuna forma almayan. Okulu devleti sömürme kapısı görüyor çoğu. Kendi göstermediği ilgiyi çocuğuna okul göstere isteyen var. Biraz da kitaplar falan bedava olunca bu. Tamam, her ailenin maddi imkânı olmayabilir. Ama küçük bir para kitaplar için falan alınmalı ki kıymeti bilinsin. Kitabını iki günde yırtan, kaybeden, ne ararsan var. Biz eskiden başkasına veririz diye üstüne yazmazdık. Şimdiki eğitim nerede bizim gördüğümüz nerede.”

Yukarıdaki paragrafta aileye karşı oldukça olumsuz bir tutumun varlığı göze çarpmaktadır. Ailelerin çocuklarına gereken ilgi, alaka ve özeni göstermedikleri, bu ilginin okuldan beklendiği, hatta devletin bu konuda sömürüldüğü düşüncesi yer almaktadır. Aile tarafından yeterli desteği alamayan dezavantajlı çocukların daha iyi nasıl eğitilebileceği ile ilgilenilmemekte aksine bu çocukların okullarda eğitim alma hakkının da olmadığı düşünülmekte, bir anlamda bu çocuklar yok sayılmaktadır. Paragrafta yer alan “çocukların ailelerini eğitmek lazım” cümlesi öğretmenin öğrenciye eğitim vermek olan asli görevini yerine getirmediği/getiremediği gibi bunu veliye yansıtma durumudur. Bir yandan da önceki söylemde yer aldığı gibi veliye verilecek eğitimle veliye hükmetme isteği görülmektedir.

3.1.2. Kimlikler

Söylemlerin sahipleri ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan farklı branşlardan (Sınıf, İngilizce, Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türk Dili ve Edebiyatı, İngilizce, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Muhasebe ve Finansman, İHL Meslek Dersleri) 18 öğretmendir. Öğretmenlerden sekizi kadın, onu erkektir. Öğretmenlerin söylemlerinin hedef kitlesi; onların söylemlerinden dolayısıyla eylemlerinden etkilenen birincil olarak öğrenciler, daha sonra okul içinde ve okul dışında ilişki içinde oldukları diğer öğretmenler, idareciler ve eğitimin sonuçlarından etkilenen halktır.

3.1.3. Yer ve Zaman

Metinler öğretmenler tarafından 03.01.2019 ile 15.03.2019 tarihleri arasında Düzce ilinde yazılmıştır. 1999'da il statüsü kazanmış olan Düzce ili Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde iki metropol kent arasında yer alan küçük bir ildir. Öğretmenlerin görev yaptıkları okullar Düzce il merkezinde yer alan, farklı başarı düzeylerine sahip, farklı türdeki okullardır.

3.1.4. İletişimsel Unsurlar

Söylemlerin sahipleri; eğitim sürecinin nitelikli duruma gelmesinde önemli role sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmenler öğrencilerin öğrenmelerini, gelişimlerini ve kişilik kazanmalarını, davranışlarının yönünü etkileyen ve eğitimin lokomotifini sayılan kişilerdir. Öğrencilerin değerlerin farkına varmalarına, yeni değerler üretmelerine, benimsemelerine ve kişiliklerine mal etmelerine aracılık ederler. Öğretmenlerin çeşitli konularda sahip oldukları değerler ve algılar öğrenciler başta olmak üzere, okul içinde ve okul dışında ilişki içinde oldukları kişilerin değerlerinin ve algılarının oluşumuna ve dolayısıyla toplumsal yaşamın kalitesine doğrudan etki etmektedir. Öğretmenlerin çeşitli konulardaki olumsuz algıları, söylemleri ve dolayısıyla eylemleri öğrencilerin algılarını da doğrudan etkilemektedir. Çocuklar öğretmenlerde öğrenmeyi amaçladıkları ve amaçlamadıkları birçok şeyi gözlemlemekte ve gözledikleri her şey onların iyi, kötü, doğru ve yanlış konusunda anlayış geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda öğretmenlerin demokrasi ve eğitim söylemleri de toplumdaki bu rolleri doğrultusunda değerlendirilmelidir.

3.2. Metinlerarasılık

Ö1 kodlu öğretmenin demokrasiye inanmadığı, demokrasiyi tam olarak bilmediği ve demokrasiye karşı olumsuz bir algısının var olduğu görülmektedir. Ö1 kodlu öğretmenin öğrenci merkezli eğitimin bir gereklilik, zorunluluk olmadığını düşündüğü, “kaliteli insan” yetiştirmeye vurgu yaptığı görülmektedir. Bunlar ise öğretmen merkezli bir algıya çağrışım yapmaktadır. Bu durumda söylemler arasında genel olarak bir uyum olduğu söylenebilir.

Ö2 kodlu öğretmenin demokrasi söylemlerinde farklı görüşlerin bir arada yaşamasına, çeşitliliğe ve çoğulculuğa olumlu bir bakış vardır. Eğitim söylemlerinde de seviye gruplarının eşitliğe aykırı olduğuna, öğrencilerin farklılıkları ile bir arada olması gerektiğine ve işbirliğine vurgu yapılmaktadır. Bu iki algının birbiri ile tutarlı olduğu görülmektedir.

Ö3 kodlu öğretmenin demokrasi söylemlerinde yer alan sosyo-ekonomik farklılıkları gözetmeksizin farklı fikirlere, görüşlere tahammül etmek gerektiği algısı ile eğitim söylemlerinde yer alan eğitimin amacının çevreye duyarlı, hayatı ve insanı seven iyi bireyler yetiştirmek olduğu görüşü tutarlılık göstermektedir.

Ö4 kodlu öğretmenin demokrasi söylemlerinde yer alan; ırk, dil, din, sosyal statü farkları gözetilmeksizin her insanın eşit haklara sahip olması gerektiği algısı ile eğitim söylemlerinde yer alan öğrencilerin başarılı, başarısız diye ayıramayacağı, sınıflandırılmayacağı algısı birbiriyle tutarlılık göstermektedir.

Ö5 kodlu öğretmenin demokrasi söylemlerinde cahillikle gelen gücün yönetimi değersizleştireceği yani herkesin eşit oy hakkına sahip olmaması gerektiği algısı hâkimken, eğitim söylemlerinde seviye sınıflarına olumlu bir bakışın olduğu görülmektedir. Her ikisinin de eşitlik algısı bağlamında tutarlı olduğu görülmektedir.

Ö6 kodlu öğretmenin demokrasi söylemleri incelendiğinde eşitlik, hak ve hukuk gibi demokrasinin temel unsurlarına yönelik olumlu bir algının var olduğu ancak demokrasinin uygulamadaki şekline, batılı devletlerce istismarına tepki duyulduğu görülmektedir. Demokrasi söylemlerinde yer alan halkın yönetimde söz sahibi olması gerektiği fikri ile eğitim söylemlerinde yer alan öğrencilerin becerilerine ve yeteneklerine göre kendi geleceklerini belirlemeleri gerektiği fikri tutarlılık göstermektedir.

Ö7 kodlu öğretmenin demokrasi söylemlerindeki bireyin üstünlüğünün esas alınması gerektiği şeklindeki "birey" vurgusu ile eğitim söylemlerindeki eğitimde bireyin ilgi istek ve yeteneklerinin baz alınması, öğrencinin kendi öğrenmelerini yönetmesi şeklindeki "birey" vurgusu tutarlılık göstermektedir.

Ö8 kodlu öğretmenin demokrasi söylemlerinde yer alan demokrasinin eşitlik ve özgürlük demek olduğu yönündeki görüş ile eğitim söylemlerinde yer alan öğrencinin yeteneklerinin araştırılıp yönlendirmesi ancak öğrencinin özgür bırakılması gerektiği yönündeki görüş birbiri ile tutarlılık göstermektedir.

Ö9 kodlu öğretmenin demokrasi söylemlerinde bireyin haklarını özgürce kanunlar çerçevesinde kullanabilmesi vurgulanırken, eğitim söylemlerinde de bireyi özgürleştirmenin, yetenekleri ve ilgisi noktasında varabileceği en son noktaya ulaştırmanın eğitimin amacı olduğu vurgulanmıştır. Bu iki algının tutarlı olduğu görülmektedir.

Ö10 kodlu öğretmenin söylemlerinde genel olarak tutarlılık olduğu söylenebilir. Ö10 kodlu öğretmenin demokrasi ve öğrenci merkezli anlayışa oldukça uzak bir algıya sahip olduğu görülmektedir.

Ö11 kodlu öğretmenin söylemlerine genel olarak bakıldığında demokratik olmayan anlayışın ve öğretmen merkezli anlayışın benimsenmiş olduğu görülmektedir.

Ö12 kodlu öğretmenin söylemlerinde demokrasi ve öğrenci merkezli eğitime karşı olumsuz bir bakışın olduğu görülmektedir. Söylemler incelendiğinde, Ö12 kodlu öğretmenin demokrasi ve öğrenci merkezli eğitime karşı olduğu ana noktanın birbiri ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Her iki kavram da Batı orijinli olmaları noktasında eleştirilmektedir. Ö12 kodlu öğretmenin aslında demokrasi ve öğrenci merkezli eğitimin felsefesine yönelik bir eleştiri getirmediği dolayısıyla karşı olmadığı, onların kökeni konusunda endişe taşıdığı görülmektedir.

Ö13 kodlu öğretmenin söylemlerine genel olarak bakıldığında demokratik anlayışın var olduğu görülmektedir. Eğitim söylemlerinde ise öğrenci merkezli anlayışa yönelik argümanlar yer almakta ancak bazı kavram kargaşaları yaşandığı ve söylemlerin içinde bazı tutarsızlıkların olduğu da göze çarpmaktadır. Eğitim söylemlerinde yer alan öğretmenin öğrencileri kendi sorumluluklarıyla baş başa bırakması fikri ile demokrasi söylemlerinde yer alan özgür ifade, hür yaşama fikri tutarlılık göstermektedir.

Ö14 kodlu öğretmenin söylemleri incelendiğinde her birinin kendi içinde tutarsızlıkları barındırdığı görülmektedir. Eğitim söylemlerinde bir taraftan öğretmenin rehber olması, bilgiyi hazır sunmaması, öğrenciye bilgiyi keşfettirmesi gerektiği söylenmekte, bir taraftan da öğrenci merkezli eğitimin kalabalık sınıflarda, aşırı bilgi yüklü sözel derslerde uygulanabilir olmadığı, öğretmenin sınıfta otorite olması gerektiği düşüncesi yer almaktadır. Demokrasi söylemlerinde bir taraftan demokrasinin gerçek anlamda uygulandığında olumlu bir kavram olduğu dile getirilirken diğer yandan gücü elinde bulunduranların halkı yönlendirdiği, kontrol altına aldığı belirtilmektedir. Bu anlamda her iki söylemin tutarsızlıklar yönünden tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Eğitim ve demokrasi söylemlerinde yer alan öğrenci merkezli

anlayışın ve demokrasinin dışarıdan gelen bir sistem olduğu ve uygulanacağı topluma uygunluğunun düşünülmesi gerektiği fikri tutarlılık göstermektedir.

Ö15 kodlu öğretmenin eğitim söylemlerinde yer alan öğrencilerin tercih yapmasına önem verilmesi gerektiği fikri ile demokrasi söylemlerinde yer alan devletin tek elden değil, farklı görüşlere göre yönetilmesi gerektiği fikir tutarlılık göstermektedir. Demokrasi söylemlerinde yer alan; dil, din, ırk, renk gözetmeksizin halkın eşit olması gerektiği görüşü ile sınıfları seviyeye göre ayırmanın yanlış olduğu düşüncesi de tutarlılık göstermektedir.

Ö16 kodlu öğretmenin eğitim söylemlerinde yer alan öğrencinin kendi ilgi ve yeteneği doğrultusunda kendi seçimleriyle öğrendiklerinin değerini kavraması gerektiği düşüncesi ile demokrasi söylemlerinde yer alan demokrasinin mükemmel en yakın yönetim şekli olduğu görüşü tutarlılık göstermektedir. Her ikisinde de bireyin seçimi söz konusudur.

Ö17 kodlu öğretmenin söylemlerine bakıldığında bir tutarsızlık olduğu, demokratik anlayışı benimsediği ancak öğrenci merkezli anlayışı benimsemediği görülmektedir. Ö17 kodlu öğretmen demokrasinin halkın devleti ile bütünleşmesini sağladığını ancak öğrenci merkezli eğitimin öğretmenin yetkilerini kısıtladığını, saygınlığını azalttığını düşünmektedir. Demokrasilerde yöneticilerin yetkilerinin sınırlandırılmasına, halkın söz sahibi olmasına olumlu bakıyorken sınıfta kendi yetkilerinin sınırlandırılmasına ve öğrencilerin söz sahibi olmalarına olumlu bakmamaktadır. Bu iki görüş oldukça çelişkilidir. Bu durum kendisi için istediği bir hakkı öğrenciye vermekten kaçınma durumudur ki içinde bencilliği barındırmaktadır.

Ö18 kodlu öğretmenin söylemlerine bakıldığında demokratik anlayışı ve öğrenci merkezli anlayışı benimsediği görülmektedir. Demokrasi söylemlerinde yer alan herkesin oyunun eşit değerinde olduğu algısı ile eğitim söylemlerinde yer alan seviye sınıfları oluşturmanın yanlış olduğu algısı eşitlik bağlamında tutarlılık göstermektedir. Yine demokrasi söylemlerinde yer alan halkın devlet yönetiminde söz sahibi olması gerektiği algısı ile eğitim söylemlerinde yer alan öğrenciye sorumluluk verilmesi ve öğrencinin sınıfta söz sahibi olması gerektiği görüşü tutarlılık göstermektedir.

4. Sonuçlar

4.1. Öğretmenlerin Demokrasi Algıları

“Egemenliğin Sahibi” ile ilgili olarak; öğretmenlerin egemenliğin sahibinin yöneticilerin olması gerektiği şeklinde, yani “kişi” merkezli bir anlayışa sahip olmadıkları belirlenmiştir. Öğretmenler; demokrasinin halkın iradesine dayalı bir yönetim şekli olduğuna, halkın yönetime katılımına ve kararlarda söz sahibi olmasına, kuralların birlikte oluşturulmasına vurgu yapmışlardır. Öğretmenler demokrasinin hem toplumu bir arada tuttuğunu, hem de düzeni sağladığını düşünmektedirler. Öğretmenlerin bu bağlamda olumlu bir demokrasi algısına sahip oldukları görülmüştür.

“Demokrasinin İşlevi” ile ilgili olarak; öğretmenlerin demokrasinin olumlu işlevlerinin ve olumsuz işlevlerinin olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Ancak olumlu işlevleri olduğuna dair algının zayıf, olumsuz işlevleri olduğuna dair algının ise yoğun olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin demokrasinin kötüye kullanılabileceği ancak bunun demokrasiden kaynaklanan bir durum olmadığı yönünde olumlu algılarının olduğu görülmüştür. Diğer taraftan bazı öğretmenlerin demokrasinin teoride güzel olsa da uygulamada işlevsiz olduğunu düşündükleri, demokrasinin iyi uygulanmamasını demokrasinin eksikliği olarak algıladıkları, demokrasiye uygun olmayan yönetim özelliklerini/unsurlarını demokrasiye mal ettikleri görülmüştür. Demokrasinin Batı tarafından oluşturulan bir değer olduğu için İslam coğrafyasına uymadığını, taklit yoluyla ilerlemenin ve iyi bir şekilde yönetilmenin mümkün olmayacağını düşünmektedirler. Öğretmenlerin demokrasinin yönetimde olanların/güçlülerin çıkarımı gözeten bir baskı/tahakküm aracı olduğuna, gelişmiş ülkelerin kötü emellerine ulaşmak, kötü niyetlerini saklamak amacıyla kullanılan bir araç olduğuna inanmakta oldukları, yani demokrasinin başkalarının elinde olan, onlar tarafından kontrol edilen bir sistem olduğunun zannediliyor olduğu, devletlerarası ilişkilerin devlet içi yönetim işleriyle karıştırılıyor olduğu da görülmüştür. Hâlbuki Certel (2010), İnan (2001) ve Okumuş (2014)’un da belirttikleri gibi; bir değer gerektiği gibi uygulanmaması onun kötü olduğu anlamına gelmez. İnsanoğlu değerleri istismara her

zaman meyyal olmuştur. Onun istismar edemeyeceği bir alan ya da değer yoktur. Kişiler, olaylar, olgular, objeler, fikirler, ideolojiler, dinler, mezhepler, maddî manevî her türlü değer yerine göre istismar konusu olabilmektedir. Sarı ve Sadık (2011)'ın öğretmen adaylarının demokrasi algılarını belirlemek için yaptıkları çalışmada da bu araştırmayı destekler şekilde demokrasinin daha çok kişisel çıkarlara hizmet eden, gücü elinde bulunduranların kendi istekleri doğrultusunda şekillendirdikleri bir yönetim biçimi olduğunun düşünüldüğü belirlenmiştir.

“Demokrasinin Unsurları” ile ilgili olarak; öğretmenlerin yoğunluklu olarak eşitlik üzerinde durdukları, sosyal alanda, ekonomik alanda, eğitimde ve siyasal alanda eşitliğin önemine vurgu yaptıkları görülmüştür. Akyıldız (2018) yaptığı araştırmada öğretmenlerin, demokratik değerlerden adalet, farklılıklara saygı ve eşitliği daha yüksek düzeyde benimserken, hak arama ile ilgili görüşleri daha düşük düzeyde benimsediklerini ortaya koymuştur. Kartal (2018) da çalışmasında Türkiye'deki öğretmen adaylarının demokrasi ilkelerinden en çok “eşitlik” ilkesini ön plana çıkarırken, Polonya'daki öğretmen adaylarının “anayasa/kurallar” ilkesini ön plana çıkardıklarını ortaya koymuştur. Sadık ve Sarı (2011) araştırmasında öğretmen adaylarının demokrasiyi genellikle eşitlik ve özgürlük kavramlarıyla açıkladıklarını belirlemişlerdir. Yine aynı şekilde Çiydem (2014) de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokrasinin anlamı ile ilgili olarak öncelikle seçme ve seçilme hakkını düşündüklerini belirlemiştir.

Öğretmenlerde bir taraftan herkesin eşit oy hakkına sahip olması gerektiği yönünde algı yer alırken, diğer taraftan ise cahil (!) halkın oy kullanmasına yani yönetimde söz sahibi olmasına karşı bir algının yer aldığı görülmüştür. Öğretmenlerin eşit oy ilkesini sorgulamaları demokratik açıdan olumsuz bir durum olup aslında demokrasinin felsefesine inanılmadığını ortaya koyar niteliktedir.

Öğretmenlerin devletin “tek elden” yönetilmemesi gerektiğini, tek kişinin yanılabilceğini, dolayısıyla “istişare” ile alınan kararların daha sağlıklı olacağını düşündükleri görülmüştür. Öğretmenlerin genel olarak muhalefete olumlu baktıkları, farklı fikirlerin ilerlemeyi getireceğini düşündükleri görülmüştür. Öğretmenler kişi özgürlüklerine vurgu yapmakta ve demokrasinin bireyi özgürleştirdiğini düşünmektedirler. Ayrıca öğretmenler çeşitliliğe, farklı görüşlerin bir arada olmasına ve farklılıklara hoşgörü ile bakabilmeye, dolayısıyla çoğulcu anlayışa olumlu bakmaktadır.

Öğretmenlerin algılarında “hukukun üstünlüğü”, “kuvvetler ayrılığı”, “yargının bağımsızlığı” gibi yönetimi kişilerin keyfi uygulamalarından kurtaran unsurlara olumlu bir bakış söz konusu olduğu gibi, öğretmenlerin bazılarının ise bu kavramları bilmedikleri ya da görmezden geldikleri, demokrasiyi seçimle sınırlı bir yönetim şekli olarak algıladıkları da görülmüştür.

4.2. Öğretmenlerin Öğrenci Merkezli Eğitim Algıları

“Eğitimde Öğretmen-Öğrenci Rolü” ile ilgili olarak; öğretmenlerin öğrencinin merkezde olması ve öğretmenin merkezde olması gerektiğine dair iki farklı algıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Öğretmenlerin bir kısmı her öğrencinin eşsiz olduğunu, eğitimin merkezinde olması, kendi ilgi ve yeteneklerine göre kendi seçimlerini yaparak kendi hızında ilerlemesi gerektiğini düşünmektedirler. Bunun öğrenci merkezli bir algı olduğu söylenebilir. Öğretmenler süreçteki rollerini; rehberlik, öğrencilerin yeteneklerini keşfetmek ve onları yönlendirmek şeklinde tarif etmektedirler. Bunun da öğrenci merkezli bir algı olduğu görülmektedir. Öğretmenler; öğretmenin artık bilginin sahibi olmadığını, bütün öğrencilere standart bir içeriğin sunulmaması, öğrencilere kendi öğrenecekleri içeriği belirleme şansı verilmesi, bireyin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendi seçimlerini özgürce yapabilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bunun da öğrenci merkezli bir algı olduğu görülmektedir. Öğrenciler öğretim sürecinin öğrencinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yürütülmesi, eğitim ortamının çeşitli yöntemlerle zenginleştirilmesi ve eğlenceli hale getirilmesi, öğrenmenin yaparak yaşayarak ve ürün ortaya koyarak olması, işbirlikli etkinlikler yoluyla öğrenmenin gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu görüşler de öğrenci merkezli anlayışa işaret etmektedir.

Ancak öğretmenlerden bazılarının öğrenci merkezli eğitim hakkındaki görüşlerinin tutarsızlıkları, kararsızlıkları, çelişkileri barındırdığı, bazı öğretmenlerin her ne kadar öğrenci merkezli anlayışa doğrudan hayır demeseler de aslında öğrenci merkezli eğitimi bilmedikleri ve felsefesine de inanmadıkları görülmüştür. Zabeli, Anderson ve Saqipi (2018) de öğretmenlerin öğrenci merkezli öğrenmeyi nasıl anladıklarını inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Sonuçlar, öğretmenlerin öğrenci merkezli öğretim felsefesini anlıyor gördüklerini ancak bu yaklaşımların sınıf ortamında nasıl uygulanabileceği konusunda yüzeysel bir görüşe sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bostan (2007) da

çalışmasında öğretmenlerin derslerde öğrenci merkezli eğitim yaptıklarını belirtmelerine rağmen, öğrenci merkezli eğitimin özelliklerini tam anlamıyla bilmediklerini ortaya koymuştur.

Öğretmenlerden bir kısmı; öğretmenin sınıf içinde rehber konumda değil otorite konumunda olması ve meydanın öğrenciye bırakılmaması gerektiğini, odak noktası öğrenci olduğunda öğretmenin saygınlığının yok olacağını düşünmektedirler. Öğretmenler mutlak yetkinin öğretmenin elinden alınmasının, öğrenme sürecinin merkezine öğrencinin getirilmesinin, öğretmenin sınıf içinde rehber konumunda olmasının, öğrencilerin ilgi ve isteklerinin dikkate alınmasının, öğrencilerin ihtiyaçlarının ders sürecini yönetmesinin öğretmeni “kukla” haline getireceğini, “itibarsızlaşacağını” düşünmektedirler. Bu algı ise öğretmen merkezli bir algıya işaret etmektedir.

Öğretmenlerin bir kısmının “mutlak otorite” ve “hükmedici” olmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu durum ise öğretmen merkezli bir algıya işaret etmektedir. Güven ve Akdağ (2002) öğretmenlerin genellikle ders yılı başında kendi derslerine ilişkin uyulması gereken kuralları açıkladıkları, sınıfta düzeni bozan öğrenciye karşı çok sert davrandıkları ve okul yönetimine bildirdikleri, bir öğrencinin işlediği suçtan dolayı tüm sınıfı cezalandırdıkları ve dersi dinlemeyen öğrencilere düşük not verme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Siyez (2009) araştırmasında istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşan öğretmenlerin, uygun tepkiler yanında çocuğa bağırma, ceza verme, dersten çıkararak rehberlik servisine yönlendirme gibi uygun olmayan tepkilerde bulduklarını belirlemiştir. Bakioğlu ve Tokmak (2009)’ın araştırmasında da öğretmenlerin bir kısmının kendi disiplin anlayışlarını demokratik yerine geleneksel olarak tanımladıkları görülmüştür. Tüm bu araştırmaların sonuçları mevcut araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Öğretmenlerin bir kısmı öğrenci merkezli anlayışın Batılı ülkelerin bir ürünü olduğunu, bizim ülkemizde ortaya çıkmadığını, bu nedenle bizim yapımıza, değerlerimize ve kültürümüze uygun olmadığını düşündükleri görülmüştür. Bu durum öğrenci merkezli eğitimin niteliği üzerinde değil, menşei üzerinde durulmakta olduğunu göstermektedir. Hâlbuki toplumların birlikte ortaya koyduğu bilim, teknik, sanat ve değerler zengin bir birikimin ürünü olarak, bir dinin, bir ırkın değil bütün insanlığın ortak malı olarak görülmelidir. Bu bağlamda eğitimde ortaya çıkan olumlu değerlerin de kökeni değil işlevselliği ve eğitime katkıları göz önünde bulundurulmalıdır.

Öğretmenlerin bir kısmının öğrenci merkezli eğitimin başarısının liseye yerleşmeyle ölçüldüğü bir sistemde, kalabalık sınıflarda, aşırı bilgi yüklü sözel derslerde uygulanabilir olmadığını düşündükleri görülmüştür. Özpolat (2013)’ın yaptığı araştırmanın sonuçları da öğrenci merkezli eğitim yaklaşımının etkili bir şekilde hayata geçirilmesini engelleyen sorunlardan birinin öğretmenlerin sınav sistemi ve sınav kurumuna yaptıkları aşırı vurgu olduğunu göstermektedir.

“Seviye Sınıfları” ile ilgili olarak; Öğretmenlerin seviye sınıflarına ilişkin olumlu ve olumsuz yönde iki farklı algıya sahip oldukları görülmüştür.

Bazı öğretmenlerin aslında seviye sınıfları ile ilgili olumsuzlukların farkında oldukları ancak başarı baskısı nedeni ile öğrencilerin psikolojisinin bozulması da dâhil olmak üzere bu olumsuzlukları göze aldıkları görülmüştür. Bunun öğrenci merkezli anlayışa ters bir algı olduğu söylenebilir. Aslan ve diğerlerinin (2014) yapmış oldukları araştırma sonuçları da öğretmenlerin çoğunluğunun, seviye sınıfları uygulamasının alt seviye grubundaki öğrenciler için olumsuz, diğer öğrenciler için olumlu olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

Bunun yanında bazı öğretmenlerin her ne kadar başarıyı artırsa da öğrencilerin başarılı, başarısız diye ayrıştırılmasının eşitlik ilkesine ters olduğunu, öğrencilerin kapasiteleri hakkında en baştan karar vermenin doğru olmadığını, seviye sınıflarının hem “başarılı” diye etiketlenen çocuklara, hem de “başarısız” diye etiketlenen çocuklara zarar verdiğini, toplumda birlikte yaşayan öğrencilerin sınıf ortamında da ayrılmaması gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Öğretmenlerin seviye sınıflarına gerek olmadığını, grup çalışmaları yoluyla öğrencilerin etkileşimleri sağlanarak etkili eğitimin gerçekleştirilebileceğini, akademik ve davranışsal açıdan olumlu kazanımlar elde edilebileceğini düşündükleri görülmüştür. Bu görüşlerin öğrenci merkezli anlayışa uygun olduğu söylenebilir. Aldan Karademir ve Özsoy (2009) araştırmanın bu sonucunu destekler şekilde araştırmalarında öğretmenlerin, düzey derslikleri uygulamasını öğrencilerin kişilik gelişimi açısından olumsuz bulduklarını, karma sınıflarda öğrencilerin birbirlerine eğitim öğretimde olumlu örnek olacağını, bu sayede başarısı düşük öğrencilerin çalışan arkadaşlarını örnek alarak daha çok çalışacaklarını, ders başarısı yüksek öğrencilerin de diğer arkadaşlarının olumlu davranışlarını örnek alıp iyi eğitilebileceğini düşündüklerini

belirlemişlerdir. Aslan ve diğerlerinin (2014) yapmış oldukları çalışmada da öğretmenler ağırlıklı olarak, seviye sınıfı uygulamasının öğrenci ve öğretmenler arasında ayrımcılığa sebep olduğunu, öğretmenlerin öğrencilere karşı tutum ve davranışlarında farklılaşmalara sebep olduğunu, yönetim ile öğretmenler arasındaki ilişkiyi ve öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkilediğini, öğrencilerde kişilik ve benlik saygısına zarar verdiğini ifade etmişlerdir.

Bazı öğretmenlerin işbirlikli grupların homojen olması gerektiği ve gruptaki öğrencilerin yarış içinde olacağı yönündeki görüşleri öğrenci merkezli anlayış ile uyum sağlamamaktadır.

“Eğitimde Veli Rolü” ile ilgili olarak; Öğretmenlerin eğitimde ailenin önemli bir role sahip olduğuna ve eğitimin ailede başlaması gerektiğine inandıkları görülmüştür. Bunun olumlu bir algı olduğu söylenebilir.

Ancak bazı öğretmenler eğitimdeki aksaklıkların veliden kaynaklandığını, ailelerin çocuklarına gereken ilgi, alaka ve özeni göstermediklerini, öğretmenin aslında ailenin yapması gereken “eğitim” görevini de üstlendiğini ve bunun ona bir “yük” olduğunu düşünmektedirler. Aileden gerekli eğitimi alamayan, gerekli hazırbulunuşluğa sahip olmayan çocuğu öğrenci merkezli ya da öğretmen merkezli yollarla eğitmenin mümkün olmadığını vurgulamaktadırlar. Öğretmenlerin yapmaları gereken ama yapmadıkları/yapamadıkları eğitim işini veliye bırakmak istedikleri, bir yandan da veliye verilecek eğitimle veliye hükmetmek, merkezi güçlerini ve otoritelerini daha da artırmak istedikleri görülmektedir. Öğretmenlerin kendi sorumlulukları dâhilinde olan işin kalitesine ve niteliğine değil, kendi kontrol alanları dışında olan faktörlere odaklandıkları görülmektedir. Tüm bunların öğretmen merkezli algı olduğu söylenebilir. Sabancı ve Yücel (2013) öğretmenlerin velileri baskı altına alma, onları sosyal tabakalara göre kategorize etme, farklı fikirlerine tahammülsüzlük, sarsılmaz doğru dayatması ve maddi beklentiler gibi tutum içinde bulduklarını belirlemişlerdir. Ünal, Yıldırım ve Çelik (2010) yapmış oldukları çalışmada da, öğretmenlerin velileri, bilinçsiz, ilgisiz, çocukları için neyin iyi olduğunu bilmeyen, okulla yeterince işbirliği yapmayan ve içgüdüsel olarak çocuklarını koruma davranışı gösteren kişiler olarak algıladıkları görülmüştür.

4.3. Öğretmenlerin Demokrasi ve Öğrenci Merkezli Eğitim Algıları Arasındaki İlişki

Öğretmenlerin demokratik algıya sahip olmaları ile öğrenci merkezli algıya sahip olmaları arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Demokratik algıya sahip öğretmenlerin aynı zamanda öğrenci merkezli eğitim algısına da sahip oldukları, demokratik algıya sahip olmayan öğretmenlerin öğrenci merkezli eğitim algısına da sahip olmadıkları görülmüştür.

Öğretmenlerin, öğrencilerin eğitimin merkezinde olması, kendi ilgi ve yeteneklerine göre kendi seçimlerini yaparak ilerlemeleri gerektiği şeklindeki algıları ile demokrasinin halkın iradesine dayalı bir yönetim şekli olduğu, halkın yönetime ve kararlara katılımının gerekli olduğu algısının uyum sağladığı görülmektedir. Öğretmenlerin; demokrasinin eşitlik ve özgürlük demek olduğu yönündeki görüşleri ile öğrencinin yeteneklerinin araştırılıp yönlendirmesi ancak öğrencinin özgür bırakılması gerektiği yönündeki görüşleri tutarlıdır. Demokrasi söylemlerinde bireyin haklarını özgürce kanunlar çerçevesinde kullanabilmesi vurgulanırken, eğitim söylemlerinde de bireyi özgürleştirmenin, yetenekleri ve ilgisi noktasında varabileceği en son noktaya ulaştırmanın eğitimin amacı olduğu vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin; demokrasinin Batı tarafından oluşturulan bir değer olduğu için İslam coğrafyasına uymadığı görüşü ile öğrenci merkezli anlayışın batının bir ürünü olduğu, Türkiye'nin yapısına uygun olmadığı görüşü de uyum göstermektedir.

Öğretmenlerin herkesin eşit oy hakkına sahip olmasının gerektiği yönündeki algılarının yanı sıra cahil halkın yönetimde söz sahibi olmaması gerektiği yönünde bir algıya sahip oldukları görülmüştür. Aynı şekilde öğretmenlerin eğitimde eşitlik ilkesine aykırı olan öğrencilerin seviye sınıflarına ayrılması durumuna ilişkin de olumlu ve olumsuz iki farklı algıya sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin; farklı görüşlerin bir arada yaşamasına, çeşitliliğe ve çoğulculuğa, ırk, dil, din, sosyal statü farkları gözetilmeksizin her insanın eşit haklara sahip olmasına olumlu bakışları ile seviye gruplarına olumsuz bakışları birbiri ile tutarlıdır. Yine cahillikle gelen gücün yönetimi değersizleştireceği yani herkesin eşit oy hakkına sahip olmaması gerektiği algısı ile seviye sınıflarına olumlu bakışın tutarlı olduğu görülmektedir.

Kaynaklar

- Akyıldız, S. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin devam ettiği okullardaki sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü yeterlik algıları ile demokratik değerleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 151-165.
- Aldan Karademir, Ç., & Özsoy, N. (2009). Düzey dersliklerine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri. *I. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*.
- Aslan, G., Küçük, E., & Gürbüzler, A. (2014). Seviye sınıfları uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 894-913.
- Bailey, G., & Colley, H. (2015). 'Learner-centred' assessment policies in further education: putting teachers' time under pressure. *Journal of Vocational Education & Training*, 67(2), 153-168.
- Bakioğlu, A., & Tokmak, N. (2009). Öğretmenlerin değer yargılarının eğitim süreçlerine etkisinin incelenmesi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 30, 65-83.
- Bavelas, J. B., Kenwood, C., & Phillips, B. (2000). Handbook of interpersonal communication. In M. Knapp & J. Daly (Eds.), *Discourse analysis* (pp. 102-129). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Bostan, L. (2007). *Lise Biyoloji öğretmenlerinin "öğrenci merkezli öğretim ve uygulamalı çalışmalar" hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Certel, H. (2010). Din istismarı üzerine. *Journal of Islamic Research*, 22(1), 1-11.
- Cornelius-White, J. (2007). Learner-centered teacher-student relationships are effective: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 77(1), 113-143.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approach*. USA: Sage Publication.
- Çiydem, E. (2014). The perceptions of prospective teachers about democracy and human rights, and the roles laid by them on social sciences course on this subject. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 143, 679-686.
- Daley, B. (2003). A case for learner-centered teaching and learning. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 98, 23-30.
- Daniels, D., & Perry, K. (2003). "Learner-centered" according to children. *Theory Into Practice*, 42(2), 102-108.
- Duman, B. (2008). Öğrenme-öğretme sürecindeki entelektüel şizofrenizm. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 287-321.
- Gündoğan, A. O. (2002). Çoğulculuk ve değer bunalımı. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 43-52.
- Güven, S., & Akdağ, M. (2002). İlköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi etkinliklerine ilişkin öğrenci algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 29(29), 69-80.
- İnan, A. (2001). Din istismarı ve din istismarının istismarı. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(1), 163-174.
- Kartal, A. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi algısı: Polonya-Türkiye karşılaştırması. *Elementary Education Online*, 17(2), 562-579.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. California: John Wiley & Sons, Inc.
- Miri, L. R. (2006). Using projective techniques in the evaluation of groups for children of rehabilitating drug addicts. *Issues in Mental Health Nursing*, 27(5), 519-535.
- Moate, R. M., & Cox, J. A. (2015). Learner-centered pedagogy: Considerations for application in a didactic course. *The Professional Counselor*, 5(3), 379-389.
- Okumuş, E. (2014). Değer ve din istismarı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 24, 13-31.
- Özpolat, V. (2013). Öğretmenlerin mesleki önceliklerinde öğrenci merkezli eğitim yaklaşımının yeri. *Milli Eğitim*, 200, 5-26.
- Sabancı, A., & Yücel, E. (2013). İlköğretim okullarında öğretmen veli ilişkilerinde veliye yönelik psikolojik yıldırma davranışları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 348-363.
- Sadık, F., & Sarı, M. (2011). Öğretmen adayları ve demokrasi: Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi algılarının metaforlar yoluyla değerlendirilmesi. *10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, Sivas.
- Sarı, M., & Sadık, F. (2011). Öğretmen adaylarının demokrasi algıları (Çukurova üniversitesi örneği). *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.
- Schweisfurth, M. (2014). Learner-centred pedagogy: Towards a post-2015 agenda for teaching and learning. *International Journal of Educational Development*, 40, 259-266.
- Siyez, D. M. (2009). Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 67-80.
- Subba, D. (2014). Democratic values and democratic approach in teaching: A perspective. *American Journal of Educational Research*, 2(12), 37-40.
- Şahin, Ş. (2015). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim uygulamalarının öğrenci merkezli anlayışa göre geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Şahin, Ş., Ökmen, B., & Kılıç, A. (2018). Söylem analizi model önerisi. *Uluslararası Öğrenme Öğretim ve Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Amasya.
- Toper, T. (2007). *İlköğretim ikinci kademedeki demokrasi eğitimi: İkinci kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları sergileme düzeyleri (Kars ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Ünal, A., Yıldırım, A., & Çelik, M. (2010). İlköğretim okulu müdür ve öğretmenlerinin velilere ilişkin algılarının analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 261-272.

Zabeli, N., Anderson, J., & Saqipi, B. (2018). Towards the development and implementation of learner-centered education in Kosovo. *Journal of Social Studies Education Research*, 9(4), 49-64.